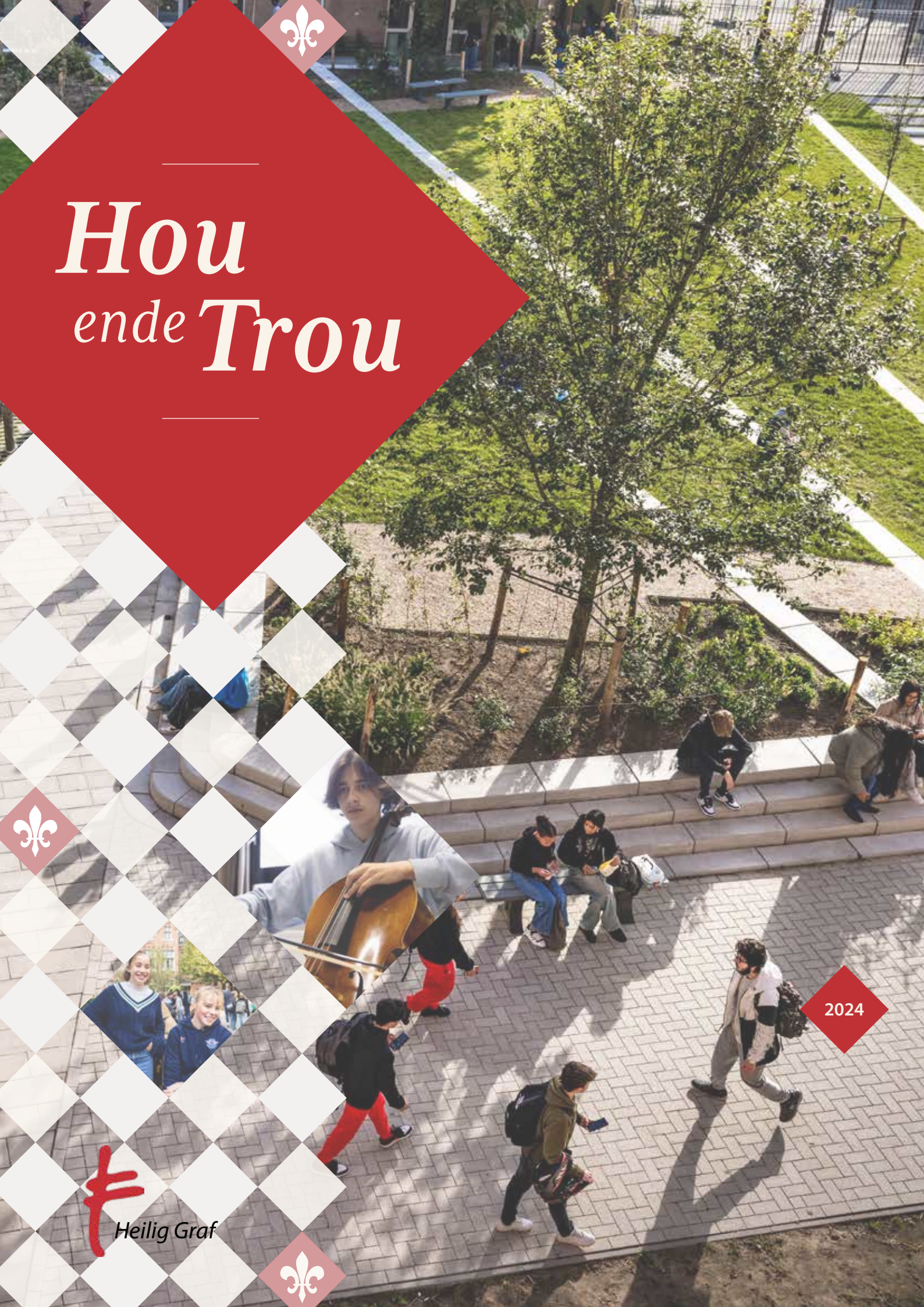

Hou ende Trou

2024

Heilig Graf

Inhoud

Voorwoord (Hilde Robrechts)	3
Kloosternieuws (zuster Gert en zuster Liesbet)	4
Onze school leeft	6
Leerlingenaantal Heilig Graf in de lift	
Nieuw directieteam aan het roer van de eerste graad	
Park Piot, <i>work in progress</i>	
40 jaar Muziek	
10 jaar STEM	
Bezoek aan de zusters in Rwanda (Hilde Robrechts)	12
Grafhistorie (Dries Horsten)	14
Herinneringen aan zuster Augustina	
Een ordegeschiedenis	
Collectie Heilig Graf op kruissnelheid	
Eeuwfeest voor Taeymans' meesterwerk	
Wist u?	26
Het woord is aan u!	28
In gesprek met Sanne Verschuren	
In gesprek met Bart Devolder	
Afscheidsspeech Ludwine Verlinden	
Uw lief en leed	34
Overlijdens	
Geboortes	
Ontmoeting oud-leerlingen	38
Diner oud-leerlingen	
Oud-leerlingenavond	
Hou ende Troubelangen	39

Voorwoord

Hou ende Trou, editie 2024

Heilig Graf | Histoire vivante

Lieve lezer

Collega Dries Horsten werkte in opdracht van de zusters jarenlang aan het nieuwe handboek over de geschiedenis van de Orde van de kanunnikessen van het Heilig Graf. Het Franse vertaalwerk voor de 270 pagina's van "**Histoire Vivante**" is van de hand van oud-collega Patricia Demaeght.

Al bijna vier eeuwen lang schreven honderden zusters van de priorij Jeruzalem van Turnhout/Tongerlo mee aan die bijzondere internationale geschiedenis. Het is een verhaal van nooit aflatend kiezen voor het leven ondanks tegenslagen. Zuster Liesbet getuigt over het twaalfde Generaal Kapittel van de orde dat plaatsvond in augustus 2023. De kloostergemeenschappen in Europa worden kleiner en een aantal zijn verdwenen. Maar andere ontstaan en groeien. Het leven van de zusters van het Heilig Graf gaat verder.

Tijdens de paasvakantie 2023 waren we te gast bij de jonge zustergemeenschap in Rwanda. Een priorij die werd opgericht met een bijdrage van onze zusters van Turnhout. Naast twee priorijen in Congo kreeg de kloostergemeenschap in Rwanda in 2011 ook de erkenning van een autonome priorij. De veerkracht en de hartelijkheid van deze gemeenschap trof ons. Je leest er in deze editie meer over.

Dat het Heilig Graf een levende geschiedenis heeft, zal je ook merken doorheen de artikels 'Grafhistorie' van onze chroniqueur Dries Horsten. Dat die lange, boeiende geschiedenis niet in één pagina te vatten is, spreekt voor zich.

We laten ook oud-leerlingen aan het woord. Zij getuigen over hun loopbaan na het Heilig Graf met een knipoo naar het leven in hun school van toen.

Met het Verrijzenisgeloof als bron van leven voor onze zusters hebben zij onze school een ziel gegeven. Hoe die liefde voor het leven vandaag tastbaar is, lees je in 'onze school leeft' en 'wist u?' Je komt ook te weten naar welke bijzondere zuster Park Piot verwijst. En je wordt getuige van de prachtige afscheidspeech van Ludwine Verlinden die tijdens de pensioenviering het woord nam namens alle collega's die het afgelopen jaar hun actieve loopbaan beëindigden.

Tot slot blikken we vooruit op de oud-leerlingen-activiteiten in mei 2024.

Veel leesplezier

Hilde Robrechts
Algemeen directeur

Kloosternieuws

| door zuster Liesbet en zuster Gert

Vanuit Tongerlo groeten wij allen die dit lezen.

Wij kregen een eerder rustig jaar, met 16 zusters in Tongerlo en zuster Roza Remeysen en zuster Els Vandenven in het WZC Zusterhof te Geel.

Wij vierden uitgebreid de honderdste verjaardag van zuster Ignatia, Pasen en de gebruikelijke feesten.

Bijzonder was het twaalfde Generaal Kapittel van de orde. Het vond plaats van 5 tot 13 augustus 2023 in het diocesaan centrum Groenhove te Torhout.

Een kapittel verzamelt alle priorinnen en participanten van Europa en Afrika. Vanuit Tongerlo waren aanwezig: zuster Gert, zuster Magda en zuster Liesbet.

Tolken bezorgden ons vertalingen in het Frans en in het Engels.

Enkele bijzondere momenten van dit Kapittel willen we even toelichten.

Er was een voorstelling van het boek "Histoire Vivante", een nieuw handboek over de geschiedenis van de orde, bedoeld voor de Afrikaanse zusters in opleiding. Een werkgroep onder de leiding van zuster Hannah en Dries Horsten heeft hier een aantal jaren aan gewerkt (corona ...). Het loont de moeite, ook het noeste vertaalwerk van Patricia Demaeght. Nu maar hopen dat onze Europese geschiedenis toegang vindt in Afrika.

En dan was er het ingrijpende moment met de vraagstelling voor opheffing van de Priorij van Herkenrode. Ingrijpend als wij bedenken dat deze priorij vanuit de Cisterciënzerbeweging in de twaalfde eeuw is ontstaan en verder gegroeid. Wij kennen onderhand het verhaal van te grote gebouwen voor te kleine gemeenschappen. Vraagstelling voor opheffing: zo luidde deze ingreep. Zo plechtig, zo waardig, zo erg.

Geheel het gebeuren is gevolgd en begeleid door de gemeenschap van Tongerlo: zuster Magda werkt daar als administratrice.

Deze dagen vernamen we dat de Norbertijnenabdij van Tongerlo ook deze weg zal moeten gaan. Er is een zekere weemoed in ons, en mag ik het zeggen: een gevoel van verlatenheid.

Abdijste Herkenrode

Mensen komen en gaan.
Gemeenschappen eveneens.
Welke kleur heeft de dageraad?

Afrika schudt ons wakker.

Vanop het kleine eiland Tongerlo voelen wij ons verbonden met de grote groep jongere zusters in Congo en Rwanda.

De priorij van Mirhi (Oost-Congo) organiseert in juli 2024 spiritualiteitsdagen waarop alle priorijen van Europa en Afrika zijn uitgenodigd. Zuster Magda en zuster Oda schreven reeds in. Wellicht worden het dagen vol enthousiasme. Er zal gedanst worden, maar evengoed zal een stukje digitale wereld zich ontplooiën. Verslagen, gesprekken ...

Confrontatie met armoede en oorlogsgeweld zal ons niet bespaard blijven, tenminste zo denken wij nu, vanop afstand.

Tijdens het Generaal Kapittel hoorden wij een boeiend referaat van Lea Verstricht, theologe en oud-leerlinge van onze school.

Zij sprak over de betekenis van de dageraad als een bijbels moment en een heilig gebeuren. "Vrouwen van de dageraad" was trouwens het thema van de kapitteldagen.

Lea sprak over het krieken van de dag en over het breken met vertrouwde patronen: "morning has broken, like the first morning" zingt Cat Stevens.

Altijd is de dageraad een moment waarop de dingen duidelijk worden, en het nieuwe zichtbaar. "Laat mij gaan, want de dageraad is aangebroken" vraagt Jacob in zijn gevecht met de engel.

Lea maakte hier een vergelijking met "kairos", het geschikte of het bevlogen moment waarop de eigen ziel wordt aangeraakt, een oproep tot "ken uzelf".

En zo gaf Lea ons het sterke en mooie gedicht van W. Szymborska in handen:

*Een ziel heb je zo nu en dan.
Niemand heeft haar ononderbroken
en voor altijd.*

*Dagen en dagen
jaren en jaren
kunnen zonder haar voorbijgaan.*

*Soms verwijlt ze alleen in het vuur
en de vrees van de kinderjaren
wat langer bij ons.
Soms alleen in de verbazing
dat we oud zijn.*

*Vreugde en verdriet
zijn voor haar geen verschillende gevoelens.
Alleen als die twee zijn verbonden,
is ze bij ons.
We kunnen op haar rekenen
wanneer we nergens zeker van zijn,
maar alles willen weten.
(W. Szymborska)*

Samen met dit gedicht:
onze hartelijke paasgroeten
van zuster Gert, zuster Liesbet,
en alle zusters van Tongerlo.

Onze school leeft

Griet Paulussen

Nieuw directieteam aan het roer van de eerste graad

In september 2023 ging een volledig nieuw directieduo in onze eerste graad van start.

We verwelkomden Griet Paulussen als campusdirecteur, in opvolging van Patricia Goris.

Griet is oud-leerling van onze school (Grieks, 1988) en was sinds 1999 werkzaam in het SMIK in Kasterlee. Sinds 2017 vervulde ze daar de opdracht van adjunct-directeur. Het grootste deel van haar werktijd spendeerde ze aan de eerste graad.

Samen met Griet maakt Katja Van Dyck het directieteam op campus Apostoliekenstraat compleet. Katja volgde Els Hens op als leerlingen-directeur. Zij werkte twaalf jaar in een ziekenhuis en was vervolgens 17 jaar actief in het Sint-Norbertusinstituut te Antwerpen. Katja bouwde zo heel wat ervaring op als leerkracht en was ook meerdere jaren actief in een middenkaderfunctie.

Intussen is het schooljaar ruim halfweg en blikt het directieteam tevreden terug op het voorbije half jaar. Griet Paulussen: "Dankzij de hartelijke ontvangst voelde ik me al snel helemaal thuis op onze campus. Het is een plezier om elke dag te mogen samenwerken met zo'n enthousiast en gedreven team in een warme schoolomgeving waar leerlingen alle groeikansen krijgen."

Katja Van Dyck

Leerlingenaantal in de lift

Onze school kende de voorbije jaren een sterke stijging in het aantal leerlingen. Dit jaar mag ons leerkrachtenteam lesgeven aan maar liefst 2726 leerlingen in het secundair onderwijs. Vooral de kunstopleidingen zijn bijzonder in trek. Ook onze vier basisscholen doen het erg goed en leunen aan tegen hun maxima.

Secundair onderwijs

Deze grafiek toont enkele opvallende cijfers. Zo zien we de laatste vijf jaren een mooie stijging in het aantal leerlingen in ons secundair onderwijs. In 2019-2020 klokte de teller af op 2439 leerlingen. Vijf jaar later zitten bijna 300 leerlingen meer op onze schoolbanken.

In onze eerste graad zien we een toegenomen interesse voor Kunst en creatie. Van 2019 tot dit schooljaar is het aantal leerlingen in onze kunstrichtingen (A-stroom) meer dan verdubbeld.

Ook in de hogere jaren zijn de kunstopleidingen duidelijk in trek. Binnen het domein Kunst en creatie kenden vooral de Beeldende kunsten en Podiumkunsten een sterke stijging. Onze school trekt voor haar kunstrichtingen ook leerlingen van buiten de regio aan. Het unieke aanbod speelt hierin ongetwijfeld een rol. Heilig Graf is de enige katholieke school in Vlaanderen die de drie studiegebieden binnen dit domein samen aanbiedt, zowel Beeldende kunsten, Podiumkunsten als Mode. Een kruisbestuiving tussen deze studierichtingen biedt een mooie meerwaarde voor de leerlingen.

Ook in het domein Maatschappij en welzijn heeft onze school overigens een uitzonderlijk studieaanbod. Ook hier is Heilig Graf de enige katholieke school in Vlaanderen die de drie studiegebieden binnen dit domein samen aanbiedt: Lichaamsverzorging, Personenzorg en Maatschappelijke veiligheid.

	2019-2020	2020-2021	2021-2022	2022-2023	2023-2024
APOSTOLIEKENSTRAAT	626	657	679	647	720
1A basis (TSO/KSO)	230	284	295	292	333
1A verdieping (ASO)	258	248	253	226	231
B-stroom	138	125	131	129	156
KLINKSTRAAT	651	627	669	665	693
Maatschappij en welzijn	651	627	669	665	693
PATERSSTRAAT	1162	1160	1195	1254	1313
ASO & STEM & Taal en cultuur	453	474	471	454	460
Economie en organisatie	251	239	263	271	304
Kunst en creatie	458	447	462	529	549
TOTAAL	2439	2444	2544	2566	2726

Basisonderwijs

In onze basisscholen bleven de leerlingenaantallen de voorbije jaren vrij constant. Dit komt doordat de maximumcapaciteit in elke school in meerdere leerjaren is bereikt. Daardoor is verdere groei in onze basisscholen niet mogelijk. Met ruim 1700 kleuters en lagereschoolkinderen is het *full house*!

	2021-2022	2022-2023	2023-2024
APOSTOLIEKENSTRAAT	394	392	393
NIJVERHEIDSTRAAT	262	270	264
TRAMSTRAAT	444	441	428
VOSSELAAR	615	623	638
TOTAAL	2439	2444	2544

Park Piot, work in progress

Campus Patersstraat ondergaat een transformatie. Het masterplan dat een ontwerp bureau in 2015 voor de site uittekende, wordt in verschillende fasen gerealiseerd. Een Vlaamse subsidie voor ontharding bracht de uitvoering van een deel van dit plan in een stroomversnelling. De voormalige 'kiekenkoer' en 'sportkoer' veranderden in een mooie groenzone langsheen de Baron du Fourstraat: Park Piot. De metamorfose is alvast indrukwekkend.

Groengevel

Toch is het park nog niet volledig klaar. Zo komt er nog een volledige groengevel tegen blok L, de voormalige leraarskamer. Deze 'muurtuin' zal niet alleen een fraaier zicht geven aan het park; het zal ook voor meer koelte zorgen tijdens hete zomers en ruimte en beschutting bieden aan vogels en insecten.

Onze school sleepte met het ontwerp van deze gevel een prijs van 50.000 euro in de wacht, geschonken door het ING Fonds voor Duurzame Gebouwen. Dat fonds stimuleert gevelvergroening van (publieke) gebouwen. Campusdirecteur Joke Jacobs en technisch-financieel directeur Peter Ennekens trokken in december naar Waterloo om deze mooie prijs in ontvangst te nemen.

Hekwerk

Aan de Baron du Fourstraat maakte een bakstenen muur plaats voor een stalen hekwerk. Deze transparante afscheiding zorgt voor een fijn ruimtegevoel, zowel vanop de straat als in het park zelf. Aan de inkom zal nog een informatiebord verschijnen met een foto en uitleg over zuster Beata, naar wie het park is vernoemd.

Kleurrijk park

Een tuinaannemer zorgde voor de aanleg van een kleurrijk park met een diverse beplanting. Op verschillende tijdstippen in het jaar worden we verrast door nieuwe bloemenpracht. Zo plantte een groep leerlingen maar liefst 2000 bloembollen van krokussen en narcissen, die we inmiddels voor een eerste maal konden bewonderen in het park.

Voorontwerpen beeld Park Piot

Beeld zuster Beata

Zuster Beata (1897-1976) was 42 jaar directeur in het Heilig Graf (1927-1969). Zij zal een centrale plaats krijgen ... in het park, in de vorm van een kunstwerk. Onder begeleiding van leerkracht Jef Faes gingen de leerlingen Beeldende kunsten op zoek naar allerlei verhalen over 'Piot'. Zij verwerken die informatie nu tot een creatief beeld dat in het park zal verschijnen. Het wordt een mooi eerbetoon aan zuster Beata, die verschillende kunstvormen een warm hart toedroeg.

Gedachten van zuster Beata

Zuster Beata had een uitgesproken visie, zoveel is duidelijk. Haar ideeën stemmen ook vandaag nog overeen met de waarden die onze school belangrijk vindt. Dat komt mooi tot uiting in een schrijven van zuster Petra die, naar aanleiding van het overlijden van zuster Beata, in Hou ende Trou enkele mooie gedachten van de zuster opsomde*:

Kinderen moeten gelukkig zijn in de school. Gelukkige herinneringen aan kinderjaren en jeugdijaren zijn van groot belang in het later leven.

Kanker niet voortdurend over uw leerlingen onder elkaar. Maak u gewoon met liefde over uw leerlingen te spreken. En doe dat zeker tegen de ouders, want hun kind is iets heel eigen van hen zelf. Ze kunnen u maar vertrouwen schenken als ze uw liefde voor hun kind in u gewaar worden.

Steek uw neus niet overal in, maar steek overal uw hart in.

Wil niet alles zelf doen, geef vertrouwen aan anderen.

Oordeel niet over een ander, en veroordeel zeker niet. Gewoonlijk vergissen wij ons schromelijk.

*Dit is slechts een selectie uit de neergeschreven gedachten van zuster Beata.

40 jaar Muziek

Al 40 jaar biedt het Heilig Graf een opleiding Muziek aan jongeren die hun muzikale passie willen combineren met een algemene opleiding. Onze school vierde dit jubileum met een bijzonder concert in de Schouwburg van de Warande.

40 jaar Muziek

Al 40 jaar kunnen leerlingen vanaf het derde middelbaar kiezen voor een algemene opleiding, gecombineerd met veelzijdige lessen muziek. Slechts zes scholen in heel Vlaanderen bieden deze opleiding aan. Sinds het schooljaar 2009-2010 kunnen leerlingen Muziek in Turnhout naast 'klassieke muziek' ook kiezen voor 'Jazz en lichte muziek', later hernoemd tot 'Jazz Pop Rock'. Leerlingen 'zang' kunnen sinds schooljaar 2021-2022 bovendien hun focus leggen op 'Musical, Muziektheater en Opera'.

Hoe het allemaal begon ...

In 1982 beslisten het schoolbestuur en de zusters van het Heilig Graf om in Turnhout een pre-professionele muziekopleiding te starten waar jonge, getalenteerde muzikanten hun secundaire studies kunnen combineren met hun passie voor muziek.

In september 1982 koos een 10-tal meisjes voor de opleiding Muziek. Vanaf 1983 waren ook jongens welkom in het Heilig Graf. De eerste vier jongens kozen voor de opleiding ... Muziek! Het nieuws dat je in Turnhout Muziek kon studeren deed snel de ronde en de studierichting groeide zienderogen.

De opleiding heeft inmiddels veel oud-leerlingen die na hun muzikale loopbaan in het secundair hun carrière verderzetten in binnen- en/of buitenlandse conservatoria.

'The Best of 40 jaar Muziek Heilig Graf'

De muziekrichting vierde haar 40ste verjaardag op donderdag 4 mei met een jubileumconcert in de Warande: 'The Best of 40 jaar Muziek Heilig Graf'. De podiumbeesten van het derde tot en met zesde jaar Muziek lieten het publiek genieten van muziek in al haar facetten: klassiek en hedendaags, jazz-pop-rock, musical, koor, orkest, brassband ...

Natascha Vanhulsel, coördinator Podiumkunsten, blikt tevreden terug: "Het beste uit de afgelopen 40 jaar werd opnieuw op de planken gebracht door de leerlingen en leerkrachten Muziek. Zij werkten maandenlang heel hard om een wisselend programma te creëren. Zij deden dit trouwens niet alleen; ook oud-leerlingen, een schoolkoor en alle leerlingen Woordkunst-drama werkten mee en waren te gast op het podium van de schouwburg. Het was fantastisch!"

10 jaar STEM

Op 1 september 2013 startte onze school een nieuwe studierichting: STEM op aso-niveau. De opleiding biedt een mooi alternatief voor leerlingen die het niveau van Latijn aankunnen, maar een uitgesproken interesse hebben voor wetenschappen, wiskunde en technologie. Op woensdag 22 november vierden we het 10-jarig bestaan van de opleiding met een boeiend programma van bedrijfsbezoeken, workshops en lezingen.

Ruim 600 STEM-leerlingen

Sinds 2013 startten al 655 leerlingen de academische STEM-opleiding in het Heilig Graf. De studierichting bereidt leerlingen voor op wetenschappelijke vervolgoopleidingen zoals Burgerlijk ingenieur, Biochemie, Wiskunde, Architect en Geneeskunde. De eerste lichting STEM-ge-diplomeerden, die afstudeerden in juni 2019, zitten momenteel in hun masterjaren aan de universiteit. Ward Coomans is een van hen. Hij blikt met een goed gevoel terug op zijn STEM-opleiding: "Het is een heel degelijke richting. Ik studeer momenteel Burgerlijk Ingenieur in Leuven en dat lukt goed, mede door de goede basis die ik in het Heilig Graf kreeg. Ik heb ook fijne herinneringen aan de vele projecten die de school organiseerde. Die waren echt interessant en tof."

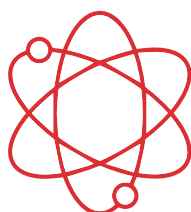

10 jaar STEM: feest!

De school vierde op woensdag 22 november feest met alle STEM-leerlingen van de school. Die datum was niet toevallig gekozen, maar in functie van de Dag van de Wetenschap in diezelfde week (zondag 26 november). Na een officieel woord van de directie en het delen van een feesttaart, was er een gevarieerd keuzeprogramma van bedrijfsbezoeken, workshops en gastsprekers.

Sofie Tielen, coördinator ASO & STEM licht toe: "De leerlingen konden ervoor kiezen om een bedrijfsbezoek te brengen aan Avery Dennison (grootste zonnespiegelpark), Lavetan (kwaliteitstesten in de voedingsindustrie), Sadechaf (UV-technologie en hightech-lijmen) en Brouwerij Het Nest (brouwproces). De bedrijven die we selecteerden zijn innovatief, hebben een STEM-accent en werken rond duurzaamheid."

Liesbeth Hofkens, STEM-leerkracht en coördinator van de eerste graad, vult aan: "Leerlingen die liever op school bleven om te experimenteren, konden deelnemen aan workshops zoals een elektronisch lichtorgel ontwerpen, coole proeven in het labo, zelf haargel maken of een hologram ontwerpen. Zij konden zich ook laten inspireren door gastsprekers zoals Peter Berx (Entomobiel - insecten), Sabine Vranckx (bionische hand) en Tom Verlinden (waterstofauto). Deze laatste gastspreker bracht zijn waterstofauto zelfs mee naar school."

Bezoek aan de zusters in Rwanda

| door Hilde Robrechts

Algemeen directeur Hilde Robrechts en technisch-financieel directeur Peter Ennekens kregen de warme uitnodiging om een bezoek te brengen aan de zusters van het Heilig Graf in Rwanda. Zij grepen die kans met beide handen aan en trokken in de paasvakantie naar het land van duizend heuvels.

Hoe het begon

Een toevallige ontmoeting in maart 2019 in Tongerlo mondde uit in een aangrijpende kennismaking met Les Filles de la Résurrection. We ontmoetten er zuster Soeur Marie Rose tijdens het middagmaal. Al snel nodigde zij ons uit voor een bezoek. Peter Ennekens en ik bespraken dit met onze echtgenoten en de voorbereiding startte. Met Pasen 2020 verhinderde de coronapandemie onze vlucht naar Afrika, maar drie jaar later vlogen we op 1 april met vier naar Kigali.

In het spoor van zuster Hadewych die in 1966 in Bukavu (Congo) deze orde voor de Afrikaanse zusters oprichtte, volgden we het leven en werken van de zusters in Rwanda. Na de priorijen in Aketi en Bukavu ontstond in 1982 de priorij Masaka in Rwanda. Deze priorij telt 56 zusters die inmiddels verspreid zijn over zeven vestigingsplaatsen in Rwanda. Wij bezochten er twee, de priorij in Masaka én het klooster crête Congo-Nil in Rutsiro.

Priorij en basisschool in Masaka

Bij aankomst in Kigali werden we opgewacht door de priorin, zuster Marie Rose. Tijdens onze rit naar Masaka viel meteen de enorme chaotische verkeersdrukte op. Zoveel leven en handel op straat tijdens de donkere avonduren was onze eerste kennismaking met Rwanda. In Masaka werden we bijzonder hartelijk onthaald door de zusters met de bijhorende Afrikaanse muziek. We voelden ons echt te gast in hun klooster en verbleven er die eerste nacht.

Op Palmzondag kregen we een uitvoerige rondleiding van de zusters Marie Rose en Beatrice in hun school naast het klooster. De *values* op de voorgevel van de school vielen me meteen op. Zo is het van bij de eerste kennismaking met de school helder waar ze voor staan!

Met veel enthousiasme en fierheid namen ze ons mee naar de klaslokalen, het leraarslokaal, het naaiatelier waar ze de uniformen voor de kleuters en de lagere schoolkinderen maken, de plek waar ze 's middags eten bereiden voor de kinderen ... Wij werden er stil van en voelden ons ongemakkelijk door het enorme contrast met onze rijkdom.

We liepen met hen mee naar de koeien, konijnen, varkens, de bananen- en ananasplantage, hun groetetuin. Zij voorzien zo zelf in hun levensonderhoud én met zeer eenvoudig materiaal, iets wat wij (nog) amper kennen. 's Avonds woonden we met zuster Marie Rose de Palmzondagviering bij in een van de vele kerken in Kigali. Een bruisende gemeenschap, jong en oud die met veel eerbied en dynamiek er een mooie muzikale viering verzorgde. Wat een verschil met bij ons.

Klooster en gezondheidscentrum in crête Congo Nil

Tijdens het bezoek aan het klooster in crête Congo Nil aan het Kivumeer maakten we kennis met een andere vorm van apostolaat. Deze groep van zeven zusters, onder leiding van zuster Beatrice, baten samen met leken een gezondheidscentrum en een gastenkwartier uit. Vier van hen zijn dagelijks actief als verpleegkundigen. Naast een dispensarium dat dag en nacht, zeven op zeven open is, hebben ze ook een materniteit. Maandelijks zien zij een 3000-tal patiënten waarvan ze er maximaal 10% mogen doorverwijzen naar een ziekenhuis in de stad. Een enorme verantwoordelijkheid rust dus op de schouders van de verpleegkundigen, want lokale dokters zijn er niet.

Met veel enthousiasme bezochten we elke ruimte en doorheen hun verhaal voel je de enorme gedrevenheid waarmee ze hier zorgen voor de lokale bevolking. Het ontroerde me hoe zij met zeer beperkte middelen en ruimten dit apostolaat waarmaken.

Ook bij hen sloten we af met een heerlijke maaltijd in hun gastenkwartier. Tot slot brachten we met zuster Beatrice nog een bezoek aan de lokale kerk en ontmoetten er de priester. Hij nam ons mee naar het grote bedevaartsoord vlak bij de kerk.

Iedereen is geroepen tot leven

Die verrijzenisspiritualiteit van de zusters kanunnikessen van het Heilig Graf krijgt in elke regio op een andere manier handen en voeten. Het zet hen in beweging om vorm te geven aan hun apostolaat in functie van de lokale noden. Tijdens de vier fietstochten met de Zaragoza-fietzers langs kloosters in Spanje, Engeland, Duitsland, België en Nederland, ervaren we dat al. In Rwanda werd die blik nog verruimd.

Verrijzenis, opstanding, bevrijding, emancipatie, in beweging komen, durven, een vrije geest hebben ... het staat nog steeds centraal in de samenwerking en het werken in onze school. Met deze reis is de betekenis hiervan me nog duidelijker geworden.

De enorme veerkracht, het optimisme en de hartelijkheid waarmee zij hun apostolaat uitvoeren ondanks de vele beperkingen, bewonder ik en zal ik blijven koesteren. Het is alweer een waardevolle les in nederigheid.

Rwanda, pays des Mille Collines

We genoten tijdens onze veertiendaagse trip ook van de prachtige natuur in dit land van duizend heuvels. We verkenden het regenwoud in Nwungwe, het savannepark Akagera, het Kivumeer, maar ook de lokale markten. Het bezoek aan het memoriaal voor de genocide in 1994 waar 250 000 mensen zijn begraven, toonde de waanzin van deze gruwel. Op onze laatste dag bezochten we de plek waar tien Belgische paras bij het begin van de genocide werden vermoord. Dat beeld staat op mijn netvlies gebrand.

Daarnaast werden we getroffen door de enorme hartelijkheid en hulpvaardigheid van de bevolking. Toen onze jeep tijdens het donker in panne viel, werden we meteen omringd door nieuwsgierige kinderen en vele helpende handen.

Tot slot

We zijn de zusters enorm dankbaar dat we deze reis konden maken. Zuster Hélène en zuster Magda die allebei jarenlang werkzaam waren in hun klooster in Congo, gaven ons vooraf heel wat goede tips. De zusters van Rwanda hebben ons bijzonder hartelijk verwelkomd. Ze hebben ons geleerd om met veel respect en bewondering stil te staan bij het leven in Rwanda. We zijn blij dat ze afgelopen zomer ook bij ons in Turnhout op bezoek zijn geweest.

Grafhistorie

Terug naar 't Graf ...

Zuster Marie Augustina werd in 1903 geboren in Lier als Wilhelmina Laporta. In 1922 trad zij in het Heilig Graf van Turnhout in. Ze overleed in Turnhout op 12 september 1987. Zuster Augustina heeft lesgegeven, speelde orgel en zorgde voor de vogeltjes in de volière bij de Bloemengang. En glas-in-lood, dat kon ze ook. Toch zal 'Augustientje' vooral de geschiedenis ingaan als de zuster die voor zoveel gelegenheden een schilderij zou maken. Een bijzondere verjaardag of hoog bezoek, het huwelijk van een personeelslid, heel wat werk op bestelling ook. Volkse onderwerpen, doorgaans, met bloemen, stilleven, al eens een kantwerkster of ... een poortje (naar haar familienaam). Veel zeldzamer zijn de portretten die ze schilderde. Vorig jaar werd er nochtans één aan de Collectie Heilig Graf geschonken en nog wel door de vrouw die er in de jaren '50 model voor had gestaan. Deze Paula Van Houdt werd in Arendonk geboren en is oud-leerling van de normaalschool van het Heilig Graf. In 1966 is zij ingetreden in het Heilig Grafklooster van Brugge, Abdij Sint-Trudo.

Wij zijn bijzonder vereerd dat zr. Caritas, speciaal voor de gelegenheid, haar verhaal heeft neergeschreven en dat ze er als kers op de taart nog een prachtig gedicht aan toevoegde.

Herinneringen aan zuster Augustina

Ik was een kind van 'den buiten' - 'dagkind' in 't Graf van toen - dat zich stilaan thuis begon te voelen in de grote stadsschool met 'zusters = nonnen' als leerkrachten.

We schrijven 1953-1954. In de klas van de 5de moderne leert Sma Augustina ons, jonge tieners, tekenen. Een frêle figuurtje, bescheiden, met zachte, melodieuze stem, bekend als 'zuster van de duiven', die dagelijks te zien is bij de duiventil op de grote koer.

Na de les komt ze naar me toe en vraagt me of ik bij haar wil komen poseren. Ze wil leren portretschilderen. Wist ik veel van wat dat inhield! Ik had hoogstens als kind, voor een oudere zus, model mogen zijn in een van de modeshows in het laatste jaar Snit en Naad - in 't Graf! - met een kleedje dat ze voor het eindexamen had gemaakt. Poseren voor een zuster die schildert was nog wel iets anders! Weigeren leek me geen optie. Dan maar ja zeggen en afwachten wat moeder ervan vond. Ik zou verschillende keren, buiten de lessen, vanuit Arendonk naar Turnhout moeten fietsen, meer dan 10 km ver. Gelukkig kreeg ik de toestemming ... Het werd een

Paula Van Houdt en haar zus Lieve. Het kleed met de verticale strepen droeg ze ook toen ze als model voor Augustientje aantrad.

Twee keer Paula Van Houdt, met 70 jaar verschil. Sinds 1966 is zij kanunnikes van het Heilig Graf in Abdij Sint-Trudo (Brugge, voorheen Male).

bijzonder avontuur. Je mocht je begeven in regionen buiten de gekende klaslokalen, via een oude, houten, krakende trap en een ouderwetse trekbel naast het lage deurtje dat je toeliet naar de zolderruimte onder oude balken. Mysterieus, dat was het alleszins en je ging er binnen met schroom. Je viel van de ene verbazing in de andere.

Kleine begijnenstoeltjes, schildersezels en een piepklein raam, ver van alle schoolgeluiden en gebouwen, gehuld in geuren van verf en terpentijn en een sfeer van stilte en rust ... het had iets onwezenlijks. Een wereld van schoonheid, kunst en kleuren ging voor mij open. Schilderijen, grote en kleine, met bloemen, vooral geraniums (!) en kempische figuren, ik geraakte niet uitgekeken. En stil zitten op een stoeltje, als 'model', was dan ook niet moeilijk, integendeel, ik genoot van de stilte, van de zachte stem die mij boeide en die af en toe stilviel omdat het

schilderen van kroeshaar blijkbaar moeilijk was ... Eens kreeg ze 'les' van schilder beeldhouwer J.B. Coomans*. Hij gaf instructies aan zijn leerlinge tot hij, onverwachts, mij vroeg: 'Hou jij van poëzie?' Ik antwoordde schuchter 'ja, meneer'. Hoe hij dát kon raden was en is mij nog steeds een raadsel ...

Augustientje leerde mij wat bewondering en verwondering met je doet en, raar maar waar, ik begreep haar. Ze raakte een snaar die ik nog voel trillen als ik terugdenk aan die zalige momenten, kostbare uren van verstillig in een schildersatelier dat voelde als een bijzondere plek. Mooie, dierbare herinneringen die mij na zeventig jaren nog blij maken ...

En het schilderij? Het verhuisde in de loop der jaren van onze buurvrouw die lerares was in 't Graf naar de familie, tot het onlangs terugkwam bij mij. Ik vind het vanzelfsprekend dat 'het' terug naar 't Graf gaat, waar het thuishoort in de archiefkamer van Augustientjes nalatenschap.

Ik leerde dat schilderen iets heeft met poëzie, met mediteren ... en dat poseren voor het portretteren een eer, een ontdekking betekent. Dank u wel, zuster Augustina! Dat ik later terecht kwam in een Heilig Grafse gemeenschap, was misschien een verre link met deze intense jeugdervaring? Al moest er nog veel gebeuren vooraleer ik in 1966 de stap zette naar de Sint-Trudoabdij in Male bij Brugge. Gods wegen zijn wonderbaar, zeg ik nu.

zr. Caritas – Paula Van Houdt / Normaalschool 1954-1958

*J.B. Coomans – schilder, beeldhouwer – maakte in 1925 voor de zusters kanunnikessen van het Heilig Graf te Turnhout een sculptuur van O.-L.-Vrouw in Carraramarmer.

Zuster Augustina in haar latere jaren, bij de volière in het voorhofje.

De '5de moderne' (= 2de middelbaar), schooljaar 1953-54. U herkent Paula vast aan haar lange 'tressen' (rechtstaand, de 5de van rechts).

**Aan zuster
Marie Augustina Laporta,
- in de wandeling Augustientje -
die mij schilderde als meisje van
toen.**

Na zeventig jaar ...

*Als verre herinneringen
je nog doen glimlachen,
je hart laten dansen
zoals in de tijd van toen.*

*Als verre herinneringen
aan poseren je leren
dat schoonheid en kunst
je doen zingen en bidden.*

*Als verre herinneringen
aan stilzitten en wachten
je terugvoeren naar uren
als momenten van goud.*

*Laat mij deze ervaring
zorgvuldig bewaren
omkaderd met stilte
en dankbaarheid.*

*Paula - Caritas Van Houdt
6 februari 2024*

Een ordegeschiedenis

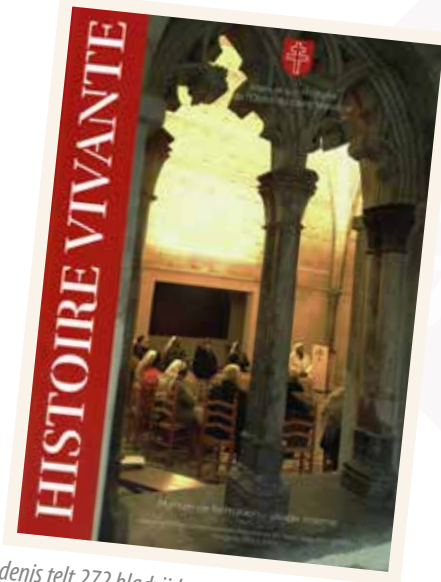
Op woensdag 10 oktober 2018 vond in de kloosterbibliotheek van Tongerlo de eerste vergadering plaats van het redactiecomité van de **Histoire vivante**. Want een 'levende geschiedenis' moest het worden, het geplande boek over de kloosterorde van het Heilig Graf. De kernredactie werd gevormd door vier zusters en twee leken. Van Brugge waren dat zuster Caritas Van Houdt en **zuster Hannah Geysens**, algemeen priorin van de Associatio. Voor Tongerlo ging het om zuster Liesbet Suykerbuyk en zuster Magda De Graeve. De leken rond de tafel waren Dries Horsten en oud-leerkracht Patricia Demaeght. Dries zou samen met zuster Hannah de hoofdredactie verzorgen, romanist Patricia ging de uitdaging aan om het volledige werk in het Frans te vertalen. En hoewel zuster Ilona Faes, kloosterarchivaris van Tongerlo, officieel geen deel uitmaakte van de redactie, zou het boek er nooit gekomen zijn zonder haar gericht advies en haar onmetelijke kennis over het Heilig Graf.

Nog voor de zomer van 2018 was op een priorinnen-conferentie beslist dat de ordegeschiedenis te boek moest worden gesteld. In Europa loopt het lange, mooie verhaal van de kanunnikessen stilletjes aan richting een eindfase, maar in Afrika zijn er nog **drie vitale priorijen** met een krachtig apostolaat. Eerst werd gedacht aan het samenstellen van herinneringsdozen, het opnemen van filmpjes en dergelijke meer, maar de Afrikaanse priorinnen waren duidelijk: zij wilden een boek, waarmee ze steeds terug naar de wortels van de orde konden grijpen.

Het duurde ruim een half jaar eer de grote lijnen waren uitgezet. Het moest een volledige geschiedenis worden, maar tegelijk een toegankelijk boek, dat niet onderaan één of andere lade zou belanden. **Honderden bronnen en tientallen werken** werden doorgenomen om het best wel ingewikkelde verhaal van de Orde van het Heilig Graf te doorgronden.

In de zomer van 2019 gingen we effectief aan het schrijven. Net op het moment dat we door het bos de bomen begonnen te zien, brak de **coronacrisis** uit. Op enkele dagen tijd werden we afgesneden van al onze bronnen. Om veiligheidsredenen bleven de kloosterdeuren ruim een jaar dicht en ook archieven als Kadoc KU Leuven werden voor maanden gesloten. Gelukkig had zuster Ilona ons nog enkele onuitgegeven bundels van zuster Hereswitha toegestopt en hadden we zowel in Tongerlo als in Leuven heel wat documenten gefotografeerd. Over de buitenlandse priorijen probeerden we op internet boeken te kopen die we eerder in bibliografieën waren tegengekomen.

Toen de maatregelen na de eerste lockdown geleidelijk aan versoepeld werden, kon er af en toe opnieuw fysiek vergaderd worden, allemaal met mondkapen en in een grote, verluchte ruimte. Om de vertraging goed te maken, hadden zuster Hannah en Dries Horsten gedurende vele maanden **elke twee weken werkvergadering** in Brugge.

Het boek met de ordegeschiedenis telt 272 bladzijden op A4-formaat, maar werd d.m.v. afbeeldingen, tijdlijnen, tussentijdse résumés en schema's zo toegankelijk mogelijk gemaakt. De coverfoto is symbolisch: door een venster van het oudst overgebleven ordeklouster – Zaragoza – ziet u het moment van de autonomieverklaring van Kindu, de jongste priorij van de orde (7 maart 2019).

Intussen werkte Patricia thuis naarstig voort aan de vertaling van de teksten. De andere redactieleden lazen na, vulden aan en gingen alvast op zoek naar relevante illustraties.

In het voorjaar van 2023 vertrok de ordegeschiedenis deel per deel naar de lay-outer. Daarvoor werd beroep gedaan op de firma **Keppie & Keppie** uit Jabbeke, die onder meer al voor Lannoo en het Davidsfonds had gewerkt. Begin juli mochten we de boeken ophalen: 250 exemplaren, waarvan het merendeel naar Congo en Rwanda wordt verstuurd. Daar zal **Histoire vivante** als handboek en naslagwerk dienen in de noviciaten van de drie priorijen. De presentatie vond plaats op 6 augustus 2023, tijdens het Generaal Kapittel van de Associatio. Het 272 pagina's tellende boek bestaat uit vier grote delen die we hieronder toelichten.

Deel 1: Geschiedenis van de orde

Deel 1 behandelt de ordegeschiedenis van 1114 tot aan het Tweede Vaticaans Concilie (1962-65). Zowel de kanunniken als de kanunnikessen komen aan bod. De mannelijke tak van de orde verdween overigens al in 1852 met de opheffing van de priorij in Calatayud (ES). Wat was dat ook alweer, van dat sterke geslacht?

Hoewel er de laatste jaren wel wat stappen werden gezet, is het vak 'geschiedenis' nog maar beperkt aanwezig in het onderwijs in Oost-Congo en Rwanda. Dat men er niet heel de Europese geschiedenis van de middeleeuwen, de (contra)reformatie en de Franse Revolutie kent, is bovendien perfect logisch (wij kennen even weinig, misschien zelfs minder van de echte Afrikaanse geschiedenis). Toch is een notie van het Europese verhaal noodzakelijk voor wie de ordegeschiedenis ten volle wil begrijpen. Voldoende achtergrond bieden, maar tegelijkertijd niet overdrijven, bleek een bijzonder moeilijke evenwichtsoefening.

De algemene geschiedenis was de kapstok waaraan steeds het verhaal van de orde gekoppeld werd. Wat was bijvoorbeeld de invloed van de (contra)reformatie of de Verlichting op het kloosterleven in het algemeen en dat van het Heilig Graf in het bijzonder? En wat te denken van die ene beslissing op het Concilie van Trente die in zowat alle geschiedenisboeken ontbreekt? Een besluit uit het slotjaar 1563 legde alle vrouwenkloosters voortaan het strengste kloosterlot op, ongeacht ze voordien een contemplatieve of actieve orde waren. Mannenkloosters mochten gewoon zélf blijven kiezen of ze het slot al dan niet gingen hanteren. Begrijpe wie begrijpen kan ...

Niet onbelangrijk: bepaalde gebeurtenissen uit de 'grote geschiedenis' hadden heel andere gevolgen voor de verschillende priorijen. Zo heeft de reformatie bijvoorbeeld veel minder gespeeld in Spanje dan bij ons. En later, bij de Franse Revolutie, werd het merendeel van de kloosters in West-Europa opgeheven terwijl de priorij van Zaragoza (ES) gewoon bleef bestaan. De Engelse kanunnikessen van Luikse priorij Sint-Helena waren in 1794 dan weer naar Engeland gevlucht en ontsnapten op die manier nipt aan de afschaffing.

Een groepsfoto van de medewerkers aan Histoire vivante bij de voorstelling tijdens het voorbije Generaal Kapittel (Torhout, 6 augustus 2023). Van links naar rechts: sr. Valérie Mukankubito (priorij Rwanda), sr. Thérèse Namwindo Ntamenyika (priorij Mirhi, filiaal Goma), Dries Horsten, Patricia Demaeght, sr. Petronella Nkasa Nsimire (priorij Mirhi, filiaal Dunkerque, FR), zr. Hannah Geysens (Brugge), zr. Liesbet Suykerbuyk (Tongerlo), zr. Caritas Van Houdt (Brugge), zr. Magda De Graeve (Tongerlo) en sr. Véronique Buhendwa Muhondo (priorij Mirhi). Père Jean Geysens, die ook advies verleende, staat niet op de foto.

In de lange geschiedenis van de kanunnikessen van het Heilig Graf komen we tal van 'straffe madammen' tegen. Eén daarvan is zonder twijfel Helene d'Enckvoert. In een tijd van vele troebelen stichtte zij drie cruciale kloosters voor onze geschiedenis: Maastricht, Luik Ste.-Agatha en Hasselt. Vanuit Hasselt werd in 1662 de priorij van Turnhout opgericht.

Deel 2: Geschiedenis van de Associatio

De eerste eeuwen na 1114 bestond er een overkoepelende structuur in de kloosterorde van het Heilig Graf. De priorijen, die wel vrij autonoom functioneerden, maakten deel uit van een orderegio met een provinciale prior aan het hoofd. Die regionale priors legden verantwoording af aan een generale prior voor heel de orde. Diens generalaat of **aartspriorij** was tot 1187 gevestigd in Jeruzalem, vervolgens in Akko en vanaf 1291 in het Italiaanse Perugia. In 1489 probeerde de paus de Orde van het Heilig Graf af te schaffen om hun bezittingen aan de Ridders van Malta te kunnen schenken. In Spanje, Germanië en Oost-Europa is dat niet gelukt omdat de orde er steun van de vorsten kreeg. In (het huidige) Italië ging de opheffing wel door en werden alle ordekloosters gesloten. Met het sluiten van **Perugia** was de overkoepelende structuur verdwenen. Eeuwenlang gingen de priorijen hun eigen weg.

Het was eerder door toeval dat de zusters van Turnhout en die van Bilzen elkaar in 1838 ontmoetten. In de decennia die volgden leerde men ook de zusters van Engeland en Baden-Baden (DE) kennen. Het duurde nog een poos eer ontdekt werd dat er ook in Spanje nog een oude priorij van de orde bestond. Er bleven sporadisch contacten, maar pas in **april 1948** werd de eerste stap gezet naar een echte samenwerking. Het was onze zuster Marie Jozefa Haeck, die sinds 1927 in Nederland verbleef, die afgevaardigden van de verschillende priorijen uitnodigde om in Nijmegen te verzamelen. Tekenden present: Engeland, Turnhout, Nijmegen Casa Nova en Laag-Keppel (de priorij van Moeder Jozefa, die in 1957 naar Maarssen verhuisde). Bij latere ontmoetingen waren ook vertegenwoordigd: de priorijen van Bilzen, Zaragoza, Baden-Baden en Sint-Trudo (de eeuwenoude Brugse abdij die in 1952 in de orde van het Heilig Graf werd opgenomen).

Kanunnik **Leo Cyriel Van Dyck** (1923-2017) – norbertijnenpater van Tongerlo – zou het Heilig Graf begeleiden bij de vorming van een kloosterfederatie. Dit proces liep gelijk met een periode van ingrijpende veranderingen in de kerkgeschiedenis. De belangrijkste cesuur was ongetwijfeld het Tweede Vaticaans Concilie (1962-65). Daar werd onder meer het verplichte slot voor vrouwenkloosters afgeschaft, wat de uitoefening van een actief apostolaat vereenvoudigde.

In 1975 was het eindelijk zover: de 'Associatio' van kanunnikessenkloosters van het Heilig Graf was een feit. Priorij Casa Nova Nijmegen zou pas een jaar later toetreden, terwijl Baden-Baden en Sint-Odiliënberg (los van Turnhout sinds 1966) uiteindelijk besloten niet deel te nemen. In de jaren die volgden kwamen de jongere priorijen van Mirhi (DRC), Brazilië, Rwanda en Kindu (DRC) er nog bij.

Het tweede deel van de Histoire vivante werd grotendeels gebaseerd op teksten die door en voor pater van Dyck werden geschreven in 1986, ter gelegenheid van een speciale editie van Simul in Unum, een intern tijdschrift van de Heilig Grafpriorijen. De zusters in het redactiecomité vulden aan.

In 1934 vertrok zuster Hadewych Ryckebusch als missiezuster van het Heilig Graf Turnhout naar Congo. In 1966 richtte zij in Bukavu de inlandse 'Filles de la Résurrection' op, als voorloper van de latere Heilig Grafpriorij Mirhi-Bukavu. Hier ziet u haar bij het Generaal Kapittel in 1981, geflankeerd door sr. Albertine en sr. Goretti. Een jaar later werd Mirhi de eerste Afrikaanse priorij in de Associatie van Reguliere Kanunnikessen van het Heilig Graf.

Deel 3: Geschiedenis van de huizen

Een orde als deze van het Heilig Graf bestaat uit autonome priorijen of 'huizen'. Dit maakt dat er onderling opmerkelijk **grotere verschillen** zijn dan tussen kloosters van eenzelfde congregatie. Elk van de tien priorijen heeft daardoor een heel eigen verhaal en dat maakt het zo boeiend.

Dit derde deel van Histoire vivante werd speciaal voor het boek geschreven op basis van tientallen bronnen en werken over de verschillende priorijen. De hoofdstukken over Mirhi-Bukavu en over Rwanda stelden zusters van de priorijen zelf samen.

Door plaatsgebrek moeten we ons hier helaas beperken tot een opsomming van de **tien hoofdstukken**:

- Priorij Zaragoza, Spanje (1306-heden).
- Priorij Sion, Bilzen-Herkenrode (1837-2023).
- Priorij Jeruzalem, Turnhout-Tongerlo (1662-heden). Ook het verhaal van de missiefilialen Aketi, Likati, Ngai, Paulis en Walungu wordt hier verteld.
- Priorij Engeland (1642-heden).
- Priorij Emmaüs, Maarssen (1933-2017). In dit hoofdstuk komen ook de priorijen Casa Nova Nijmegen (1939-1986) en Baden-Baden (1670-2002) aan bod.
- Priorij Lumen Christi, Brazilië (1990-2017).
- Abdij Sint-Trudo, Brugge (1248/1952-heden).
- Priorij Mirhi-Bukavu, DR Congo (1982-heden).
- Priorij Rwanda (2011-heden).
- Priorij Kindu, DR Congo (2019-heden).

Net als in deel 1 werd ook voor de huizen telkens een samenvatting en een schema gemaakt. Nieuw is dat er voor elke priorij een aparte tijdlijn werd voorzien.

Deel 4: Charisma en spiritualiteit

Voor dit vierde deel verzamelden de zusters binnen het redactiecomité een aantal bestaande teksten, maar schreven ze ook zelf enkele nieuwe overschouwingen.

De artikels werden gegroepeerd in drie hoofdstukken. In 'Het kanonikaal charisma' leren we o.a. meer over de kanonikale waarden communio, cultus en caritas en over het belang van autonomie voor de verschillende

priorijen. Daarna geeft een bestaande tekst van Tarcisius Jan Van Bavel (+) ons inzicht in de spiritualiteit van Sint-Augustinus. In het derde en laatste hoofdstuk wordt de Verrijzenisspiritualiteit verder uitgediept. Na een uitgebreid essay ter zake van zr. Imelda Brenninkmeijer (+) wordt deel 4 afgesloten met een persoonlijke getuigenis door zr. Liesbet Suykerbuyk.

Hoe verschillend van elkaar de priorijen van de orde soms ook lijken, in dit bijzondere deel over charisma en spiritualiteit verwerven we een duidelijk inzicht in de gemeenschappelijke voedingsbodem.

Bijlagen

In de bijlagen werd onder meer een uitgebreide bibliografie toegevoegd. In de loop van het schrijfproces stipten zusters van de verschillende priorijen bronnen en werken aan die voor hun priorij essentieel zijn. Daardoor zullen ook toekomstige onderzoekers weten waar ze voor de belangrijkste en meest juiste informatie terecht kunnen.

Verder vinden we hier nog een geüpdatete stamboom van de orde, een trefwoordenlijst en een bronvermelding voor de illustraties.

Het antwoord is nee ...

De meeste gestelde vraag van het voorbije jaar was 'of je Histoire vivante ergens kon bestellen'. Het antwoord daarop luidde en luidt – helaas – 'nee'. Het boek werd geschreven op vraag van de Afrikaanse priorijen om als handboek te dienen in het noviciaat. Die missie werd volbracht.

Om het boek voor een groot publiek interessant te maken zou er hier en daar nog iets **herschreven** moeten worden. Zo zijn bepaalde paragrafen uit het eerste en tweede deel niet relevant voor de buitenstaander, terwijl er bij enkele belangrijke passages uit deel vier voor een leek misschien wat extra achtergrond nodig is.

Belangrijk: de basisteksten zijn er nu en werden door de verschillende priorijen goedgekeurd. De kans bestaat dat er ooit alsnog een 'publieksversie' in het Nederlands zal verschijnen. Door het vele werk dat momenteel voor de Collectie Heilig Graf op de plank ligt, kunnen we daar helaas nog geen termijn op plakken. We vriesen dat u er de eerste jaren nog niet op moet rekenen. (*Dries Horsten*)

De voorbije zes jaar werden drie priorijen opgeheven, waaronder die van Maarssen, gehuisvest in een iconisch ontwerp van Jan de Jong. Op de foto: wijlen zuster Margareth Barenburg in één van de pandgangen, kort voor de sluiting in 2017 (foto: Elsbeth Pilz).

Collectie Heilig Graf op kruissnelheid

Naar jaarlijkse gewoonte brengen we u een update over de Collectie Heilig Graf. Misschien nog even kaderen? In september 2021 werden **ruim 20 vrijwilligers** gevonden die zich wilden ontfemen over de immense hoop erfgoed in onze aloude school. En 'hoop', dat mag u letterlijk nemen. Op drie propvolle zolders en in een vochtige kelder lag werkelijk alles door elkaar, het resultaat van vijf jaar verbouwingen op campus Patersstraat, waarbij verschillende depots noodgedwongen werden verhuisd, bij elkaar gezet, nog eens verhuisd enzovoort ... Dat gebeurde niet altijd even doordacht, maar het belangrijkste was dat het meeste uiteindelijk wel bewaard is gebleven.

Eerst werd er afgestoft, gepoetst en vooral: gesorteerd in **deelcollecties**. Vervolgens werd gestart met een **basisregistratie**. Daarnaast werd veel praktisch werk gedaan: rekken gemonteerd, museumschuim gesneden, zuurvrije dozen gevouwen enz. De opstart gebeurde onder leiding van Erfgoed Noorderkempen en met advies van o.a. Kadoc KU Leuven, Histories vzw en Cultureel Erfgoed Annuntiaten Heverlee (de referentie op vlak van schoolerfgoed). Intussen wordt ook samengewerkt met Parcum – het expertisecentrum voor religieuze kunst en cultuur – en met Sofie Wilder en Marieke Verboven van de Turnhoutse musea. Verder geniet onze groep de onmisbare steun van de technische dienst en de poetsploeg van de school en ook met een 'voogdij houdende' directeur als Peter Ennekens mogen we 'onze pollekes kussen'.

Waarderen

Nog twee stappen te gaan. Twee stappen die ons nog jaren werk zullen bezorgen, maar laten we dát nu net niet zo erg vinden.

Intussen is de waardering van start gegaan. Per deelcollectie worden eerst de **uitschieters naar boven** uitgehaald. Dit zijn de stukken met de meeste waarde. Opgelet: dit kan financiële of artistieke waarde zijn, maar evengoed historische of volkskundige waarde. Is iets rechtstreeks verwant aan de geschiedenis van onze school of de zusters, dan betekent dat een grote 'plus', uiteraard. Deze uitschieters krijgen een plaats in één van onze depots, bijvoorbeeld de 'Collectieruimte'. De school heeft geïnvesteerd in duurzame depotrekken en -bakken; Erfgoed Noorderkempen zorgde onder meer voor zuurvrije archiefdozen.

Meestal zijn er ook **uitschieters naar beneden**. Dit kan minderwaardig materiaal zijn dat per toeval in een doos met betere stukken is gesukkeld. Of een beschadigd exemplaar van iets waarvan we eerder al een veel betere versie naar de Collectieruimte hadden gebracht. Ook onnodige dubbels worden er best uitgehaald.

Naast de uitschieters in beide richtingen is er een **grote middengroep** die door een werkgroep 'gewaardeerd' zal worden. Zo'n werkgroep bestaat uit een aantal

vrijwilligers, aangevuld met externe (en soms interne) specialisten. Voor het textiel kan dit bijvoorbeeld een textielrestaurateur zijn en een gepensioneerd leerkracht Mode. Voor religieuze voorwerpen willen de mensen van Parcum ons helpen, voor papieren archief is dat Kadoc KU Leuven en ga zo maar door. De werkgroep per deelcollectie bespreekt of objecten en documenten uit de 'middengroep' eveneens bijgehouden of alsnog afgestoten worden.

Dubbele exemplaren waarvoor we interesse bij het grote publiek verwachten, zullen na afloop op een **'collectiemarkt'** of via een veilingsite verkocht worden. De opbrengst gaat integraal naar de aankoop van duurzaam opbergmateriaal of naar conservatie en restauratie van objecten. Voor u uw jas en geldbeugel mee grist: zo'n verkoop zal ten vroegste voor volgend jaar zijn. Met ruim 25 deelcollecties, waarvan sommige uit meer dan duizend stukken bestaan, zijn we nog wel even zoet.

Valoriseren

De officiële naam van de vierde en laatste stap – valoriseren – vulgariseerden wij al tot **'beheren & ontsluiten'**. Ontsluiten kan fysiek en digitaal zijn. Digitaal denken we aan het Kempens Erfgoedportaal, de schoolwebsite en de facebookpagina van Collectie Heilig Graf. Fysiek kan dat om de paar jaar een deelname aan Open Monumentendag of Erfgoeddag zijn, maar evengoed een gelegenheidstentoonstelling of enkele permanente en wisselende toonkassen op één of meer schoolcampussen. In de Patersstraat komen enkele 'kunstgangen' en met kleine groepjes zou zelfs de Collectieruimte bezocht kunnen worden. Let wel: fatsoenlijk ontsluiten kan pas na de waarderingsfase; ook hiervoor zal u dus nog even geduld moeten hebben.

Activiteiten organiseren, objecten selecteren, beschrijven en tentoonstellen zal door de vrijwilligers gebeuren, net als het duurzaam opbergen achteraf. Professionele of amateurhistorici begeleiden die iets willen raadplegen of zelf onderzoek verrichten, ook dat kan op termijn tot hun takenpakket behoren.

Amateurs, maar nooit amateuristisch

Toen we in september 2021 van start gingen, kregen al onze vrijwilligers een stoomcursus depotzorg. Tijdens het eerste werkjaar leerde **Cor Vanistendael**, toenmalig begeleider bij Erfgoed Noorderkempen, ons verder het klappen van de zweep. Ook nu doen we nog regelmatig beroep op de opvolgers van Cor: oud-leerling Lotte Engelen en Marina Fedorova (werknemers bij Erfgoed Noorderkempen).

Daarnaast proberen we een paar keer per jaar een bezoek aan een **professionele erfgoedinstelling** te brengen. Zo waren we al te gast in het gerenommeerde archief van Kadoc KU Leuven, bij Cultureel Erfgoed Annuntiaten

Heverlee, bij Parcum en in het depot van de Turnhoutse musea. Deze partners kwamen ook al meer dan eens op plaatsbezoek.

Ikzelf, als coördinator, ging nog verder op verkenning in de Erfgoedbibliotheek, het Architectuurarchief en (het archief van) het Letterenhuis in Antwerpen en in het Onderwijsmuseum in Dordrecht (NL). Ook de informatie uit nascholingen van o.a. Histories vzw en Monumentenzorg probeerde ik steeds aan de vrijwilligers door te spelen. Bijzonder leerrijk was de week 'werkstage' die ik mocht doen in het Gasthuismuseum van Geel, samen met een twintigtal erfgoedprofessionals.

Tot slot zijn we blij dat we nog altijd beroep kunnen doen op **zuster Ilona Faes**, kloosterarchivaris in Tongerlo, die naast haar onmetelijke kennis over het Heilig Graf ook veel afweet van kwaliteitsvolle archief- en depotzorg. (Dries Horsten)

De school zorgde voor rekken en bakken uit duurzaam materiaal, Erfgoed Noorderkempem o.a. voor zuurvrije archiefdozen en van een architect kregen we enkele plannenkasten cadeau. Dat de zusters en het bestuurorgaan van de school jaren geleden al overeen waren gekomen om enkele ruimtes voor de collectie te voorzien, geeft ons een solide basis.

Gezocht

Mooie giften i.v.m. onze school en het klooster blijven welkom. In het bijzonder zijn we op zoek naar de ontwerpen van zuster Marie Chrysostoma Verborgh. We denken onder meer aan medicijndoosjes uit de jaren '30 (voor Dr. Constant Janssen & de firma Richter) of aan enkele boekcovers. Contacteer Partrick Meeusen (patrick.meeusen@heilig-graf.be) of Dries Horsten (dries.horsten@heilig-graf.be).

Giften blijven welkom

Schenken voor de collectie blijven welkom. Neem daarvoor contact op met Patrick Meeusen (patrick.meeusen@heilig-graf.be) of de receptie van de school (Patersstraat 28, 014/41.54.68). Ook wanneer u bepaalde documenten of foto's liever zelf nog wat bijhoudt, maar toch al door ons wil laten scannen, mag u Patrick contacteren.

Voor algemene vragen i.v.m. de geschiedenis van het Heilig Graf kan u zich ook wenden tot Dries Horsten (dries.horsten@heilig-graf.be).

Door de snelle groei van de school en het klooster werd er tussen 1909 en 1924 aanhoudend gebouwd. De monumentale I-blok aan de Rode koer en de Z-blok aan het pandhof zouden het uitzicht voorgoed bepalen.

Eeuwfeest voor Taeymans' meesterwerk

I-blok en Z-blok heten ze officieel: een praktische, schier ambtenarese aanduiding die afbreuk doet aan wat toch wel het indrukwekkendste gebouw op campus Patersstraat is. De marmeren trap en het klooster, klinkt dat al beter? Exact 100 jaar geleden waren de bouwwerken voltooid.

De vaart van de volkstaal

Zuster Marie Jozefa (1883-1961) – in de wereld Henriëtte Haeck – is geen onbekende in het Heilig Graf. Ze was directeur van 1906 tot 1927 en meteen na haar aantreden werd de middelbare school vernederlandst, een primeur voor België. Aansluitend voegde ze er een lerarenopleiding in de volkstaal aan toe, opnieuw de eerste van 't Vlaamse land. Ze kreeg onder meer steun van politici als Frans Van Cauwelaert en industriëlen als Lieven Gevaert. Die hadden net bot gevangen bij hún poging een soortgelijke opleiding in Antwerpen op te richten, maar waren geen beetje blij dat de Turnhoutse zuster er wel in slaagde. Ze stuurden hun kinderen naar onze school en zij waren niet de enigen: op 22 jaar tijd groeide het aantal middelbare studenten aan **van 40 tot meer dan 1000**. De faam van het instituut leek ook de intredes aan te wakkeren: op enkele jaren tijd kwamen er tientallen zusters bij.

Nu het Heilig Graf *booming business* was, moest er voortdurend worden bijgebouwd. 1909: de F-blok met onder meer een feestzaal en een kapel. 1912-14: een stijlvol poortgebouw met een heuse Ridderzaal (P-blok). 1920: een nieuwe normaalschool en de vergroting van een klasgebouw uit 1898 (K-blok). 1922: de parketzaal,

een studiezaal en de tekenzaal (T-blok). Ondanks deze uitbreidingen bleef de roep om ruimte. Voor de school waren extra slaapzalen en een grote internenrefter nodig, maar voor het klooster was de nood nog hoger. Tot in alle hoeken en zolders waren kloostercellen ondergebracht, maar **om de communio kwaliteitsvol te beleven**, moest er dringend een volwaardig kloostergebouw komen.

De Rode koer nu.

Rond het pandhof van een klooster heeft elke zijde een specifieke functie: de kant van de lichamelijke voeding (refter), daartegenover de kant van de geestelijke voeding (bibliotheek, archief), als derde de kant van het dagelijks leven (werkruimte, cellen ...) en tot slot de kant van het apostolaat (bij ons de school en de Kerk van de Verrezen Christus). (Foto: 2017)

De vleugels van Taeymans

Zoals bij de hierboven beschreven gebouwen werd beroep gedaan op provinciaal architect **Jules Taeymans** (1872-1944). In dezelfde neogotische stijl tekende hij de I-blok aan de Rode koer en de qua gevel sterk gelijkende Z-blok aan het huidige pandhof. Beide vleugels werden verbonden door een derde, waarvan het gelijkvloers werd ingenomen door een ruime kloosterrefter en een pandgang. Op de eerste verdieping kwam een even grote eetzaal voor de internen en op de tweede verdieping een grote slaapzaal.

De eerste steen werd op 23 juni 1922 gelegd door kanunnik Joseph Paul Bauwens (1883-1955), rector en Ridder van het Heilig Graf. De priorin legde de tweede steen, de vier raadszusters elk een volgende. Amper vijftien maanden later kon het kloostergedeelte door kardinaal Mercier worden ingewijd (23 september 1923). Hier en daar moest nog iets worden afgewerkt, zoals het Pinksterraam aan de marmeren trap (1924).

Naar aanleiding van 100 jaar heropricting verscheen in 1926 een boek, ronkend getiteld '**Door oude folianten naar nieuwere tijden**'. We vonden er een passage in terug die de nieuwbouw van toen bejubelde: "*Het nieuwe klooster, ontworpen naar de plannen van het Monasterium onzer Orde te Visé (thans de Staatsmiddelbare Jongensschool), is volkomen aangepast aan het leven van gebed en ingetogenheid, en aan de veredelende werkzaamheid waartoe de kanunnikessen van het H. Graf geroepen zijn. Sober en streng, maar breed uitgebouwd en vol licht, is het, gelijk 'den ouden woon, den ontroofden eygendom,' het stoffelijk symbool van het kloosterleven dat gesteund op offerande, uitbloeit in de blijheid van een Paasch-Alleluia!*"

In 1948 voegde architect Jos Ritzen (1896-1961) een extra kloostervleugel toe, aan de buitenkant amper te onderscheiden van de eerdere, maar binnenin totaal anders en vooral veel donkerder. In de jaren 1950 werd de vierde pandhofzijde gesloten door architect René Van Steenberghe sr. (1911-1995).

Op de vooravond van 1 september 1962 – van een schooljaar dat een feestjaar moest worden – legde een brand de zolderverdieping van vijf vleugels in de as.

Blussen, breken & (ver)bouwen

Bij een enorme brand in 1962 werden de dakverdiepingen vernield van de volledige Z-, I- en F-blok. In de F-blok sneuvelde ook de majestueuze houten trap. Bij de heropbouw kwamen er op de 3de verdieping van de Z-blok nieuwe zusterkamers en op de 3de en 4de verdieping van de I-blok een internaat. Daarvoor werd aan de tuinzijde een extra verdieping boven de historische gevels gebouwd die volgens sommigen als een tang op varken staat. Laten we evenwel niet vergeten dat er, op het moment van de feiten, nog amper aan erfgoedzorg werd gedaan en dat het verwoeste gebouw toen **nog geen veertig jaar oud was**. Verzachtende omstandigheden.

In de jaren 1960 verdwenen de slaapzalen één voor één. De laatste werd in de zomer van 1971 ontmanteld om lokalen voor het net opgestarte VSO te creëren. Deze zogenaamde 'visbak' werd enkele jaren geleden opnieuw uitgebroken om plaats te maken voor een ruim modeatelier. Het internaat op de derde verdieping werd tijdens de coronaperiode verbouwd tot lokalen voor het studiegebied **Economie en organisatie**. Dit kon omdat de internen enkele jaren daarvoor naar het vrijgekomen klooster waren verhuisd. De kloosterrefter werd internenrefter en de zusterzellen werden gerenoveerd tot **internenkamers**. In de vroegere living en de kloosterbibliotheek kwamen twee prachtige leraarskamers.

Op 29 september 1999 werden de Taeymansvleugels van campus Patersstraat als monument beschermd.

Het netwerk van Sma Jozefa

De vele, nieuwe gebouwen die op enkele jaren tijd verschenen, moesten nog worden ingericht. Van 1917 tot 1931 was **Joseph Paul Bauwens** rector van het klooster en de school. Heel wat antiek meubilair en waardevolle kunst kwam via hem in het Heilig Graf terecht. Daarnaast had Z.M. Jozefa – zelf een begenadigd dichter – natuurlijk goede contacten in de wereld van de Vlaamse kunst en cultuur. Zo kende ze verschillende leden van de Pelgrimsbeweging persoonlijk. Van haar medestander Lieven Gevaert is geweten dat hij regelmatig als kunstmecenas optrad, o.a. voor de Latemse School.

De **Pelgrimsbeweging** was in 1924 ontstaan in Lier als één van de bewegingen die de christelijke kunst wilde

De Verrijzenishal, vlak na de bouw. De beelden van Petrus en Paulus staan er nog niet. Pas later kwamen de werken van Lou Asperslagh (1934) en Albert Servaes (1943) er ook te hangen (twee kunstenaars die aan de Pelgrimsbeweging verwant waren).

hervormen. Op hetzelfde moment waren Z.M. Jozefa en rector Bauwens actief in de liturgische vernieuwing. De stichtende leden van de Pelgrim waren architect Flor Van Reeth en de schrijvers Felix Timmermans en Ernest Van der Hallen (soms wordt Renaat Veremans genoemd): "Laten wij gedrieën er nu mee beginnen, vandaag, en pelgrimeren naar de ideale schoonheid". De stichters beslisten dat de beweging twaalf leden mocht tellen, een verwijzing naar de apostelen. Bij de andere negen ontdekken we nog namen met een Grafse link. Anton Van de Velde onder andere, die verschillende van onze grote schooltonelen regisseerde. En niet te vergeten **Eugeen Yoors** (1879-1975), die kort voor WO I al even gastleraar in onze school was geweest. Ook Lieven Gevaert en Frans Van Cauwelaert zouden Yoors goed gekend hebben. Nog tijdens het interbellum zou hij uitgroeien tot één van de grootste glazeniers van ons land. Nochtans had het geen haar gescheeld of hij was definitief uit België vertrokken. Wie er op de valreep voor gezorgd heeft dat de kunstenaar toch gebleven is? Niemand minder dan ... zuster Marie Jozefa Haeck (*lees hierover zeker het kaderstuk op bladzijde 25 'Uit Yoors' nota's voor een nooit verschenen autobiografie'*).

Een raam met faam

Dagelijks lopen er honderden leerlingen langs één van de bijzonderste kunstwerken die onze school rijk is. Het glasraam 'Sint Jan ontvangt de Pinkstergave' aan de marmere trap werd 100 jaar geleden gemaakt door Eugeen Yoors, in opdracht van zuster Marie Jozefa. Het verdere leven van de kunstenaar zou erdoor bepaald worden. Na het glasraam voor het Heilig Graf volgen er nog andere bestellingen, vooral in kloosters en katholieke scholen in Vlaanderen, maar ook in Wallonië, Frankrijk en zelfs Belgisch-Congo. Zo realiseert Yoors

Ook dit topstuk viert zijn eeuwfeest: het glasraam 'Sint-Jan ontvangt de pinkstergave', door Eugeen Yoors.

samen met Flor Van Reeth het indrukwekkende glas-inlood voor de kapel van de Annuntiaten in Heverlee, met Jef Huygh dat voor de Sint-Laurentiuskerk in Antwerpen. Eveneens in Antwerpen ontwerpt hij de glasramen van het Sint-Lievenscollege en de Sint-Lutgardisschool. Drijvende kracht achter beide onderwijsinstellingen was Lieven Gevaert, goed bevriend met zuster Marie Jozefa.

En zo blijkt nog maar eens dat de vooruitziende zuster naast een grote pedagoge en dichteres ook een mecenas voor de Vlaamse kunst te zijn geweest. (*Dries Horsten*)

Bibliografie:

Archief van de kanunnikessen van het Heilig Graf, priorij Jeruzalem, Turnhout (Kadoc, KU Leuven, BE/942855/1850, dossiers 563, 613, 617 en 619). | Archief Collectie Heilig Graf, Turnhout (plannendozen 5, 19, 23, 38, 42 en 45). | Stadsarchief Turnhout (bouwdoosiers 1921/05976 en 1922/06063). | Froedure, Godelieve (zr. Hereswitha C.R.S.S.). De Heilig Grafpriorij te Turnhout 1662-1962. Antwerpen: De Vlijt, 1962. | Horsten, Dries. Beknopte geschiedenis van het Heilig Graf in Turnhout. Onuitgegeven, 2021. | Govaerts, Jo. Jan Yoors, kunstenaar met een zigeunerhart. Antwerpen: uitgeverij Hautekiet, 2016. | Archief echtpaar Yoors-Peeters (Kadoc KU Leuven, BE/942855/844, dossiers 138 en 355). | Informatie via mail van Joris Colla en Rie Vermeiren (medewerkers Kadoc). | Mondelinge informatie door zr. Ilona Faes.

O.L.Vrouwepand (ca. 2013).

De kloosterrefter.

In 2012 werd een deel van het kloosterarchief ondergebracht bij Kadoc KU Leuven. Daar troffen we een handgeschreven, niet-gedateerd document aan, getiteld **"Plan van een kanunnikessenklooster van het Heilig Graf"**. In een zeven pagina's tellende tekst wordt beschreven hoe het ideale klooster- of kerkgebouw voor een priorij van de orde er zou moeten uitzien. Verder onderzoek is nodig, maar we gokken dat de tekst werd opgesteld in de aanloop naar de ontwerpfase. Wij selecteerden twee passages.

"Het kloosterpand zal stemmig wezen, en als een voortzetting van het koor. Het zal zoo ingericht en gebouwd zijn, dat het oprecht tot ingetogenheid en godsvrucht opwekt. Kleine uitbouwen mogen zich hier en daar voordoen of nissen, bestemd voor de statiën der Orde."

"De refter is een langwerpige zaal met tafels langsheen de muren. Achter de tafels staan de banken waaraan de Zusters plaats nemen. De Zusters zitten langs één kant van de tafels naar elkander toegekeerd. De Z.E. Moeder Priorin zit aan een afzonderlijke tafel, onder het Kruis tegen den breedtemuur. In het midden van den vloer ligt een gewijde steen, als een graf. Onder dien steen wordt gewijde aarde uit het H. Land bewaard."

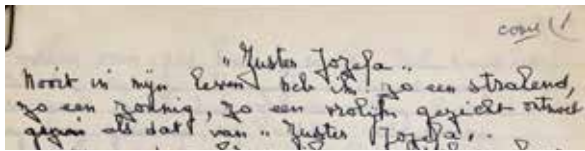

Naast de krokodil is ook de marmeren trap één van de ijkpunten in de doolhof van onze school. Recent vernieuwde de school nog de verlichting.

Generaties leerlingen studeerden Z.M. Jozefa's gedicht over het invallen van de zon op de trappen uit het hoofd. Doorgaans wordt aangenomen dat het naar de bekende marmeren trap in de school verwijst, maar het zou evengoed over de majestueuze 'verrijzenistrap' in het klooster kunnen gaan.

*Op marmeren trappen viel de zon:
een gouden baan.
Ik ben de trappen opgegaan
zo hoog ik kon.
Ik dacht: zo moet het leven zijn,
van marmer en van zonneschijn,
en stijgend als een hemeltrap
naar God toe, stap voor stap.*

Zo omschreef Eugène Yoors Sma Jozefa in zijn nota's.

Uit Yoors' nota's voor een nooit verschenen autobiografie

Ik was rusteloos. In die dagen kreeg ik een brief uit Californië met een buitengewoon voorstel: er werd mij een contract aangeboden, dat mij tegen een hoog salaris een aantal jaren verbinden zou aan Hollywood om er decors te schilderen voor de films.

Mijn besluit was genomen en ik ging naar het Heilig Graf, om het mede te delen en afscheid te nemen van zuster Jozefa.

Zuster Jozefa keek mij aan. "Nee," zei ze, "gij moogt niet weggaan. Als gij vertrekt, dan is het gedaan met uw kunst, en gij hebt het recht niet, die op te geven." – "Maar wij moeten leven," antwoordde ik, "en wij verwachten een kindje." Er viel een stilte tussen ons, en ingekeerd zat zij daar een paar ogenblikken. Dan zei zij: "Gij gaat niet weg; gij gaat een glasraam maken voor ons klooster, en als gij dat hebt gedaan, zorgen wij wel dat er wat anders komt."

En zo gebeurde het dat ik glazenier werd en in vele, vele jaren vele, vele glasramen maakte. Een lijst hiervan werd onlangs samengesteld: er zijn er vierhonderd in binnen- en buitenland.

Toen ik mijn eerste opdracht kreeg waren de 'Lichtsonnetten' (één van de dichtbundels van Z.M. Jozefa, nvdr.) net verschenen, en Zuster Jozefa schonk ze mij en schreef er in voor mij: "de wereld wacht op een Pinkstergave." In mij was het of er een lichtbron open schoot. "Ik heb het ontwerp voor uw glasraam," riep ik.

Ik ging naar huis en ik ontwierp de 'Sint Jan onder de Pinkstervlammen'. Als ik dan even later met mijn ontwerp in Turnhout verscheen was er een oude zuster die wat ontdaan scheen door de kleur van het gewaad van Sint Jan: "Waarom is hij in het rood?" vroeg zij. "Omdat rood de kleur van de liefde is," zei ik. Gelukkig was Zuster Jozefa akkoord, en zij voegde er aan toe, dat rood de kleur van het leven was.

Het was heerlijk, dat glasraam te mogen uitwerken, vrij, onbelemmerd en naar eigen techniek, ontdaan van restricties een leesbaar glasraam te mogen maken, dat de aanschouwer niet voor een puzzle stelde, maar direkt in contact bracht met de Sint Jan onder de Pinkstervlammen zoals ik hem voelde, zoals ik hem zag. Het werd een sukses en het was de aanvang van mijn loopbaan als glazenier.

Gevonden in het archief van het echtpaar Yoors-Peeters (Kadoc KU Leuven, BE/942855/844, mappen 138 en 355).

Eugène Yoors (1879-1975).

Een Kerkeram

voor Eugène Yoors

*Mijn ziel wil zijn een kerkeram
Van levend glas, vol verven,
Gebrand, gebroken – en weer saam:
Eén schoonheid van al scherven ...*

*Mijn ziel is bleek en broos ... Alleen
Verbrijzeld in Gods Handen
Kan ze als een poort van edelsteen
In heilge muren branden!*

*Hij vat de schilfers in het lood:
De zwarte lijdenslijnen,
Waardoor zijn beeld almachtig groot
En zuiver kan verschijnen.*

*Hij praalt er in zijn lichtgewaad
Of sluiert diep in zijn Wezen,
Bij avond of bij dageraad
Gestorven of verrezen!*

*Mijn God! Hier is mijn zieleglas!
Wil kleuren en doorkerven,
En smelt het om als bijenwas;
... Doch, werp niet weg mijn scherven ...*

Z.M. Jozefa Haeck

Wist u

... dat **Paula Leysen** (*Latijnse humaniora en Reg. Wetenschappen, 1941*) centraal stond in een aflevering van 'Het laatste portret' op VRT1? De 102-jarige vrouw blikt terug op het rijke leven dat zij al achter de rug heeft. Zo vertelt ze onder meer over haar trouwfeest op de dag van de bevrijding. Voor dat feest maakte zij een prachtig kleed uit de stof van een parachute. Leuk weetje: Paula is de overgrootmoeder van de alom bekende zangeres Pommeliën Thijs.

... dat **Merlijn Jansen** (STW, 2021) stage deed op de preventiedienst van het Heilig Graf? Merlijn zit in het derde jaar van de bacheloropleiding Maatschappelijke veiligheid in Kortrijk. Hij nam het crisisplan van de school grondig onder de loep. Als eindopdracht organiseerde hij een tafeloefening met een gesimuleerde crisis om zo samen tot verbeterpunten van de huidige crisisaanpak te komen.

... dat drie Grafse oud-leerlingen actief meewerkten aan het RE_ORG-project dat plaatsvond in het Geelse Gasthuismuseum? **Kim Lefevere** (BV, 2010), een van de projectleiders, **Lore Helsen** (GL, 2014) en **Lotte Engelen** (BV, 2015) toonden er hun erfgoed-talent.

... dat we **Koen Geens** te gast hadden in onze avondacademie Knappe Koppen? Hij bracht een voordracht over 'democratie, rechtstaat en mensenrechten', gebaseerd op zijn boek 'Gedacht', waarin hij de voorbije tien jaar overschouwt. **Jef Abbeel** bracht op zijn beurt een lezing over 'Rusland en Oekraïne: oorlog tussen twee broedervolkeren'. Benieuwd naar toekomstige lezingen? Houd dan zeker onze website in de gaten.

... dat op de nieuwjaarsreceptie van het Heilig Graf drie generaties uit één familie aanwezig waren? **Tim Coupé** (STW, 2018) is actief als onderwijzer in onze basisschool van Vosselaar, vader **Peter Coupé** werkt als leerkracht beeldende kunsten op campus Patersstraat. **Elena Gamez Coupé**, de dochter van de zus van Peter, is leerkracht Engels op campus Apostolieken- en Patersstraat. De moeder van Peter, **Vera Wuyts**, was actief als leerkracht LO in de eerste graad. De partner van de moeder van Peter, **Herman Nuyens**, gaf op campus Patersstraat wetenschappelijk tekenen. Zijn zus, **Frie Nuyens**, was onderwijzeres in de Tramstraat. (Zij staat helaas niet op de foto.) Van een Grafse familie gesproken!

... dat zeven leerlingen van het zesde jaar van campus Klinkstraat op donderdag 18 januari deelnamen aan een herinneringsuitstap naar **Auschwitz-Birkenau**? Elk jaar rond de datum van de bevrijding van de kampen (27 januari) organiseert het *War Heritage Institute*, samen met het ministerie van Defensie, een reis voor leerlingen uit de derde graad secundair onderwijs. Tijdens een rondleiding worden de jongeren en begeleidende leerkrachten met de gruwel van de concentratiekampen in Auschwitz geconfronteerd. Een beklievende ervaring, die zij achteraf ook deelden met andere leerlingen.

... dat **Jo Eelen** (MU, 2015) furore maakt als DJ? Onder de artiestennaam 'Used' brengt hij in binnen- en buitenland sfeer op de dansvloer. Zo speelde hij al shows op Tomorrowland, Pukkelpop, maar ook op festivals in Duitsland, Oostenrijk en het Verenigd Koninkrijk. Jo bekwaamde zich tijdens zijn opleiding Muziek in het Heilig Graf in klassieke viool. Ook in zijn werk als DJ combineert hij nog steeds viool, piano en andere klassieke elementen.

... dat onze latinisten opnieuw naar de finale mogen van de grote **Kenje-Klassiekenquiz**? Fran Roesbeke, Kasper Jansen, Diede Van Nyen en Yamina Slegers (Latijn-Moderne talen) namen het in de Vlaamse voorronde in Antwerpen op tegen 30 andere teams. Daar behaalden zij een ereplaats en mogen zo door naar de finale in het Rijksmuseum voor Oudheden in Nederland. Duimen maar!

... dat we in februari heel wat oud-leerlingen mochten verwelkomen tijdens onze **infoavond voor zesdejaars**? Deze oud-leerlingen vertelden met veel passie over hun studie in het hoger onderwijs. Het was een fijn weerzien en een interessante avond voor onze laatstejaars, die binnen enkele maanden een studiekeuze moeten maken.

... dat we op 24 juni 2023 dankbaar afscheid namen van vijftien collega's die met **pensioen** gingen? Viviane Michiels, Hilde Vleugels, Monique Anthonissen, Greet Dirkx, Hilde Dufort, Mia Lenaerts, Brigitte Maes, Ria Pelkmans, Paula Rijbosch, May Robben, Agnes Sanen, Lutgard Van den Broeck, Cathy Verboven en Ludwine Verlinden begonnen inmiddels aan een nieuw hoofdstuk in hun leven.

... dat onze leerlingen van de derde graad aso in het vijfde én zesde jaar de kans krijgen om op **taaluitwisseling** in Wallonië te gaan? Ze leven er één week samen met Franstalige leeftijdsgenoten en oefenen zo hun spreek- en luistervaardigheid. Steeds weer een fantastische ervaring!

... dat enkele leerlingen van 6 STW in gesprek gingen met minister Gwendolyn Rutten? Deze jongeren beslisten vorig jaar om deel te nemen aan *Safer Cities*, een programma van Plan International waarbij jongeren de strijd aangaan met seksuele intimidatie in hun stad. Zij riepen inmiddels een sensibiliseringsactie in het leven en formuleerden concrete suggesties voor het stadsbestuur van Turnhout. De leerlingen woonden in november de *Safer Cities conferentie* in Brussel bij en gingen daar met de minister over hun plannen in gesprek.

... dat onze leerlingen Muziek een **wandelconcert** organiseerden doorheen campus Patersstraat? Honderd aanwezigen genoten van een sfeervolle, muzikale avond. Het was een streling voor het oor, zowel voor liefhebbers van klassieke als hedendaagse muziek.

... dat onze kunstleerlingen van het tweede en vijfde jaar samen met kunstenares Siska Vandecasteele aan het zorgverbredende initiatief *Blijde Gedachten* werkten? Zij willen via kunst blijde gedachten creëren en zo de zorgsector een hart onder de riem steken, zowel bij patiënten, bewoners als bezoekers. Het resultaat van deze generatie-overstijgende samenwerking met bewoners van het woonzorgcentrum Sint-Lucia en de locomotorische afdeling van AZ Turnhout is te bewonderen in de expo 'Dag vreemde, dag naaste... Je ontdekt de melodie'.

... dat onze zevendejaars Esthetische lichaamsverzorging patiënten verwenden op de **Dag tegen Kanker**? Zij voerden in het AZ Turnhout gelaatsverzorgingen en hand- en voetmassages uit. Ook oud-leerling Barbara Deckx (MKL, 1993) kwam de patiënten een hart onder de riem steken.

In gesprek met

Sanne Verschuren

Sanne Verschuren

Geboortedatum: 7 juli 1990

Afstudeerrichting: Latijn-Wetenschappen in 2008

Woonplaats: Cambridge, Boston, VS

Huidig beroep: Assistant Professor of International Security in Boston University

Nadat Sanne Verschuren in 2008 afzwaaide in Latijn-Wetenschappen, volgde zij een indrukwekkend carrièrepad. Ze behaalde een master in de Rechten aan de UGent en dat was slechts de start van een bijzonder parcours. Inmiddels woont en werkt Sanne in Amerika waar ze actief is als *Assistant Professor of International Security* in Boston University.

Dag Sanne, fijn dat je in je drukke agenda tijd kan maken voor dit interview. Vertel eens, voordat we in je huidige carrière duiken, hoe kijk jij terug naar je schoolloopbaan in het Heilig Graf?

Voor mij is het Heilig Graf altijd een plaats geweest waar ik mezelf kon ontplooiën. De lessen Latijn en Grieks vond ik fantastisch. Daarnaast heb ik ook veel geleerd van de extracurriculaire activiteiten die het Heilig Graf aanbood. Zo speelde ik mee in een toneelstuk in het vijfde jaar (al heb ik absoluut geen acteertalent). Ik deed in mijn laatste jaar ook een modeproject, waarbij ik een aantal uur per week kon meedraaien in de afdeling Mode. Ik heb er alleen maar warme herinneringen aan. Onlangs keek ik nog eens naar de website van het Heilig Graf en zag ik de nieuwe STEM-opleiding en het geïntegreerde taalonderwijs. Dat zou ik, als scholier, echt fantastisch gevonden hebben! Tenslotte denk ik ook warm terug aan onze “stoten” in het middelbaar, zoals tijdens de laatste 100 dagen.

Daar zullen we maar niet in detail op ingaan... Heb je nog steeds contact met je oud-klasgenoten?

Zeker. Tijdens mijn schoolloopbaan had ik een leuke vriendenkring. Met mijn beste vrienden van toen spreek ik nog steeds af telkens als ik terug in België ben.

Dat is fijn. In 2008 studeerde je af aan onze school. Wist je al snel wat je na je middelbare schoolopleiding wilde gaan doen?

Ik kwam onlangs mijn jaarboek van het zesde middelbaar tegen. Daarin schreef ik dat ik diplomaat wou worden. Ik had inderdaad al vroeg in het middelbaar beslist om Rechten te gaan studeren. Ik was aangetrokken tot deze opleiding omdat ik meer wilde weten over hoe we onze samenleving reguleren, waar wetten en regels vandaan komen en hoe ze ons dagelijkse leven beïnvloeden. In het bijzonder had ik een grote interesse voor het internationaal recht. Tijdens mijn opleiding in de Rechten aan de Universiteit van Gent werd echter steeds duidelijker dat ik een voorliefde had voor onderzoek - in tegenstelling tot advocatuur of diplomatie.

Na die opleiding lonkte het buitenland. Wat trok je zo aan in andere landen?

Ik denk dat ik altijd wel stond te popelen om de wereld te ontdekken, om meer te weten te komen over hoe mensen in andere landen samenleven. Mijn eerste groot buitenlands avontuur was een reis naar Bejing in China in de zomer van 2011. Daar volgde ik een opleiding over Chinese politiek en economie. Tijdens het laatste jaar van mijn rechtenopleiding studeerde ik een semester aan de Universiteit van Lund in Zweden. Dat is trouwens een echte aanrader. Het Erasmusprogramma geeft de mogelijkheid aan studenten in het hoger onderwijs om een gedurende een semester in een ander Europees land te wonen en studeren. Je krijgt daar zelfs een beurs voor. Nadien ben ik een jaar in Londen gaan studeren aan de *School of Oriental and African Studies*. Daar ging een hele nieuwe wereld voor me open, zowel op academisch (ik studeerde voor de eerste keer politieke wetenschappen) als op persoonlijk vlak (mijn medestudenten kwamen echt van over de hele wereld). Na mijn opleiding in Londen liep ik zes maanden stage bij het *Office for Disarmament Affairs* van de Verenigde Naties in New York. Mijn eerste keer in Amerika voelde net alsof ik een filmset was binnengewandeld. Op aanraden van mijn proffen in Londen had ik intussen gesolliciteerd om een doctoraatsopleiding te volgen in de Verenigde Staten. In september 2015 ben ik hiermee gestart aan Brown University.

Je behaalde in de Verenigde Staten ook een doctoraat dat prestigieuze prijzen wegkaapte. Kan je daar wat meer over vertellen?

Luchtafweersystemen en wapenschilden spelen een belangrijke rol in moderne oorlogsvoering, van het conflict in Oekraïne tot de spanningen in het Midden-Oosten. Mijn doctoraat onderzocht waarom en hoe de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Frankrijk verschillende soorten wapenschilden ontwikkelden en hoe ze deze integreerden in hun militaire operaties vanaf 1980 tot en met 2020. Ik was daarbij vooral geïnteresseerd in hoe de verschillende groepen binnen defensie - de legertop, regeringsleiders, experts, de defensie-industrie - nadenken en onderhandelen over toekomstige oorlogsvoering. Mijn onderzoek is gebaseerd op uitgebreid archiefonderzoek en diepte-interviews met de betrokken partijen. Naast dit project, doe ik ook onderzoek naar de ontwikkeling van militaire vliegtuigen, vliegdekschepen en kernwapens.

Bijzondere thema's toch wel. Je maakte inmiddels kennis met onderwijs in verschillende landen. Zag je grote verschillen tussen de landen?

Ik vond het enorm verrijkend om het onderwijs vanuit zoveel verschillende hoeken te leren kennen. Toen ik

student was, stond in het Belgische onderwijs het vergaren van kennis centraal. Dit heeft me geholpen om grote hoeveelheden informatie op korte tijd te kunnen verwerken - iets wat in mijn huidige functie best wel belangrijk is. Het Zweedse onderwijs daarentegen was erg gericht op groepswork. Studenten werden aangemoedigd om samen intellectuele problemen uit te spitten en vervolgens hierover te rapporteren in de les. Zowel in het Verenigd Koninkrijk als de Verenigde Staten ligt de nadruk dan weer op vaardigheden. In mijn eigen vakken hecht ik bijvoorbeeld erg veel belang aan het feit dat studenten hun analytische, schrijf- en presentatievaardigheden aanscherpen.

Interessant! Wat zijn jouw plannen voor de toekomst nog, Sanne?

Ik startte afgelopen zomer als professor aan de *Pardee School of Global Studies* te *Boston University*. Binnen de academische carrière is dit best wel een grote stap. In de volgende jaren hoop ik me in mijn doctoraatswerk en andere onderzoeksprojecten te kunnen verdiepen en vervolgens te kunnen publiceren in een academisch boek en wetenschappelijke artikels. Daarnaast geef ik momenteel ook les, in het bijzonder bachelor- en master-vakken omtrent internationale veiligheid, de rol van technologie binnen oorlogsvoering en de ontwikkeling van kernwapens. Studenten laten kennismaken met de complexiteit van internationale veiligheid vind ik echt fantastisch. Ik hoop dan ook dat ik in de komende jaren bachelor-, master- en doctoraatsstudenten kan blijven inspireren om rond deze thema's te werken. Verder hoop ik dat ik met mijn onderzoek kan deelnemen aan het maatschappelijke debat, zowel in de Verenigde Staten als in Europa. Met de toenemende spanningen tussen de grootmachten in de wereld, het grote aantal regionale en lokale conflicten en de veiligheidsontwikkelingen als gevolg van de klimaatsverandering staan ons als samenleving immers heel wat grote uitdagingen te wachten.

Dat is ongetwijfeld zo ... Heb je tot slot nog een goed advies voor onze leerlingen vandaag?

Durf dromen. Neem tijd om jezelf beter te leren kennen, om je passies te ontdekken en grijp dan alle kansen die op je pad komen. Verder wil ik ook meegeven dat je een carrière nooit alleen uitbouwt. Iedereen heeft nood aan rolmodellen en mentoren. Vraag dus zeker op tijd hulp. Ik maak zelf ook graag tijd om leerlingen en studenten te adviseren en bij te staan in hun carrièrekeuzes.

Dat zullen we zeker onthouden, Sanne. Nog veel succes met alles wat je doet en graag tot ziens!

In gesprek met **Bart Devolder**

Bart Devolder

Geboortedatum: 27 maart 1979

Afstudeerrichting: Vrije beeldende kunsten in 1998

Woonplaats: New Jersey, VS

Huidig beroep: Chief conservator Princeton University Art Museum

Bart Devolder volgde vanaf het vierde middelbaar Vrije beeldende kunsten in onze school. Inmiddels is hij een alom bekende naam in de kunstwereld. Daar zit zijn werk als onsite-coördinator van de restauratie van het Lam Gods ongetwijfeld voor iets tussen.

Dag Bart, leuk dat je met ons even wil terug- en vooruitblikken. We vallen maar meteen met de deur in huis: hoe kijk jij terug naar je schooltijd in het Heilig Graf?

Ik vond het een zeer aangename periode. Na acht jaar Jezüetencollege ging de wereld van een gemengde school voor mij open en voelde ik me meer op mijn plaats. Dat ik na twee jaar Moderne voor Vrije beeldende kunsten koos, had daar ook wel mee te maken. Bovendien vond ik dat we een goed groepsgevoel hadden in de klas.

Herinner jij je bepaalde leerkrachten nog? Hebben zij een impact gehad op je huidige werk?

Uiteraard herinner ik me nog veel leerkrachten. Zonder

meneer Hulstaert en meneer Van Daele zou ik niet staan waar ik nu sta. Dankzij meneer Hulstaert leerde ik kijken naar kunstwerken (*close looking*) en dit ter voorbereiding van zijn gevreesde vragen tijdens het examen waar we kunststromingen moesten herkennen aan de hand van niet-geïdentificeerde afbeeldingen. Ik spendeerde uren in de bibliotheek van Turnhout en mijn zolderkamertje thuis om bijvoorbeeld de subtiele verschillen tussen synthetisch en analytisch kubisme te leren zien. Zijn zeer aangename manier van lesgeven maakte dat ik telkens weer uitkeek naar wat we de volgende les zouden leren. Meneer Van Dalen heeft ook een zeer groot aandeel in het ontwaken van mijn interesses in schildertechnieken. Hij liet ons schilderen met ei tempera en caseïne.

Heb je nog contacten met oud-leerlingen?

Dankzij de sociale media heb ik het gevoel dat we nog wel wat contact hebben. Het is dringend tijd voor een echte reünie!

Dat is een uitstekend plan! In 1998 studeerde je af aan onze school. Welke opleiding volgde je nadien?

Het PMS raadde mij en mijn ouders af om Kunstwetenschappen te studeren, wat zeer jammer was. Ik ben gelukkig door de ingangsexamens geraakt in de Academie van Antwerpen (nu Universiteit Antwerpen) in de opleiding Conservatie/Restauratie van schilderijen, waar ik in 2002 afstudeerde. Uiteindelijk behaalde ik ook mijn eerste kandidatuur Kunstwetenschappen en Archeologie aan de VUB zonder naar de lessen te gaan, omdat ik een speciale regeling had tijdens mijn stage in het Louvre en enkel naar Brussel ging voor de examens.

Je trok, onder meer voor je stage, meermaals naar het buitenland. Hoe kijk je naar die tijd terug?

Ik vond het zeer belangrijk om te zien hoe restauratie beoefend wordt buiten ons land. Dankzij mijn Socrates-uitwisselingsstage in Polen tijdens mijn derde jaar had ik de smaak goed te pakken om nadien nog meer te reizen voor andere stages na mijn afstuderen.

Je was tijdens je loopbaan al in verschillende musea aan de slag. Welke musea lieten een diepe indruk op jou na?

Ik heb inderdaad het geluk gehad om in verschillende soorten musea en instituten te mogen werken; grote overheidsmusea, musea verbonden aan universiteiten en privé-musea. Die laatste vind ik het gemakkelijkst om voor te werken, omdat er minder rompslomp is en er sneller grote beslissingen kunnen worden genomen, bijvoorbeeld bij aankopen. Universiteitsmusea hebben dan weer het educatieve luik dat zo interessant is.

Je was onsite-coördinator van het wereldberoemde drieluik, het Lam Gods. Wat hield die restauratie juist in?

De Lam Gods-restauratie was een zeer aangename ervaring. Ik vond het vanuit mijn rol als onsite-coördinator vooral belangrijk dat het hele team zich kon concentreren op het werk terwijl ik, samen met de hoofdverantwoordelijke, de pers en allerhande vergaderingen voor mijn rekening nam. De restauratie was initieel gepland als een esthetische opknappbeurt die enkel vijf jaar in beslag zou nemen. Toen we halverwege de eerste fase ontdekten dat de buitenluiken zeer zwaar overschilderd werden - en dat nog geen eeuw nadat het werk klaar was - werd beslist om het werk terug in zijn originele pracht

te herstellen. Deze beslissing had uiteraard zware gevolgen voor de timing en het kostenplaatje.

Dat kan ik me voorstellen. Hoeveel tijd nam dat werk uiteindelijk in beslag?

We zijn gestart in 2012 en het is nog steeds aan de gang. Er was een pauze van enkele jaren tijdens het van Eyck-jaar en de corona-pandemie. In 2023 ging de restauratie terug van start en in 2026 zal alles afgerond zijn. Ik ben nog verbonden met het project en zetel nu in de internationale commissie van experts die de restauratie opvolgt.

Fijn dat je zo nog betrokken blijft. Wat deed je na je Lam Gods-project?

Halfweg de tweede fase van het Lam Gods had ik de mogelijkheid om terug naar de Verenigde Staten te trekken. Dit was geen gemakkelijke beslissing, omdat ik het Lam Godsproject niet graag onafgewerkt achterliet. De aanbidding van het *Princeton University Art Museum* om een nieuw restauratieatelier te ontwerpen, er mensen voor aan te nemen en de mogelijkheid om les te geven, was echter op professioneel vlak zeer aantrekkelijk. Daar komt nog bij dat mijn vrouw Amerikaanse is en dat zij het ook wel zag zitten om terug te gaan.

In maart 2025 zal in Princeton University het nieuwe museum openen waar jij met je team de voorbije vier jaar hard aan werkte. Wat mogen we van dat museum verwachten?

Het museum gaat echt ongelooflijk worden. We zullen veel meer plaats hebben om onze collecties te tonen. Maar extra belangrijk is dat er een geheel nieuw *education center* zal zijn. Dat centrum laat studenten in dezelfde ruimte toe als de kunstwerken die ze bestuderen. Voor conservatie/restauratie betekent dit dat we behalve specialisaties in schilderijen en beelden nu ook een papier restaurator zullen hebben en meer plaats voor stagiaires.

Wat zijn jouw plannen nog voor de toekomst?

Dat is een goede vraag. De spreidstand tussen twee landen is lastig. Ik voel me niet (meer) thuis in België en ben ook geen Amerikaan. Er zijn in onze jobwereld ook niet veel mogelijkheden om terug naar België (of Europa) te keren. Misschien wachten we nog een tiental jaar tot de kinderen het huis uit zijn om nog eens een nieuwe uitdaging aan te gaan.

Je hebt gelukkig nog tijd om daarover na te denken. Nog veel succes, Bart! Welk pad je verder ook kiest, wij blijven supporteren aan de zijlijn.

Afscheidsspeech

Ludwine Verlinden

Zaterdag 24 juni 2023, op het einde van een geanimeerde pensioenviering, bracht Ludwine Verlinden in naam van alle gevierden een mooie afscheidsspeech. Geniet mee van haar terugblik op veertig jaar Heilig Graf.

Ik schrijf niet graag teksten.
Ik sta niet graag *in the picture*.
Ik spreek niet graag voor een publiek.
Ik ben deze uitdaging toch aangegaan.
Toen Hilde Robrechts mij een bericht stuurde met als onderwerp 'vraagje', zei ik dus 'ja'.

Waarom?

1 Ja, omdat ik het een eer vind om de collega's die samen met mij de school verlaten, te vertegenwoordigen. Ik hoop te verwoorden wat ons bindt.

2 Ja, omdat ik het pad dat ik samen met jullie bewandeld heb, de moeite waard vind om bij stil te staan.

3 Ja, omdat ik jullie graag wil danken voor onze vele jaren samen.

Toen we hier een veertigtal jaar geleden begonnen, stond zuster Alix nog aan het roer. 'Het is maar goed als het helemaal goed is', de oudsten onder ons herinneren zich haar gezegde vast nog. Zuster Alix regeerde zowel de leerlingen als ons -jonge collega's- met ijzeren hand. Leerlingen liepen netjes in uniform in de rij. Als er al eens eentje uit de band sprong, werd die vlug het rechte pad gewezen. Want zo was er maar één.

Daarna begon alles stilaan te veranderen: de jongens kwamen erbij, eerst in de kunstrichtingen. We voelden de klassen rebelser worden in de tijd dat ik les gaf aan de generatie van Marijke Nevelsteen, Peter Coupé, David Huet en consoorten.

Het uniform verdween. Kleurtjes in kleren en huid drongen de school binnen. Haast ongemerkt zette de verandering zich door. We pasten ons aan.

De grootste veranderingen merken we de voorbije tien jaar: hoe langer hoe meer leerlingen met zware rugzakken lopen de schoolpoort binnen. Jongeren uit gebroken gezinnen, met vaders die in de gevangenis zitten of de moeder verlieten nog voor het kind geboren werd, jongeren die geconfronteerd worden met armoede, uitsluiting, racisme, thuissituaties waar ze niet tegen opgewassen zijn. Deze jongeren doen vaak hun uiterste best om zich in te passen in de schoolse context.

Bovendien maken smartphones en sociale media de druk voor jongeren groter. Geen wonder dat we de indruk hebben dat het almaar moeilijker wordt.

Leerlingen uit andere culturen met andere thuistalen zijn de gewoonste zaak geworden. De kennis van het Nederlands gaat erop achteruit, denken we soms. Al moeten we dat niet overdrijven. In mijn eerste jaar, 41 jaar geleden, begreep een leerling mij niet toen er sprake was van een 'kopje' koffie. Mijn man dacht dat ze de spot dreef met mij, maar ze kende het woord gewoon niet.

Met leerlingen uit allerlei culturen in de klas worden de gesprekken vaak rijker en de standpunten genuanceerder. Vanzelfsprekendheden vallen weg, jongeren zoeken bewust naar zin. Ik vind het een voorrecht om hiervan getuige te zijn.

***“We zijn meer dan vroeger
coach of mentor,
vader of moeder.”***

De komst van het internet, met tools als *DeepL* en *ChatGPT*, maakt dat we onze aanpak moeten bijsturen. We moeten uittesten hoe die dingen werken en samen met de jongeren zoeken naar hoe we die tools nuttig kunnen integreren in het onderwijs van de toekomst. Leerlingen een kritische blik bijbrengen wordt misschien nog uitdagender dan ooit. Dat is alleen mogelijk als we hen kennis bijbrengen zodat ze feiten van meningen kunnen onderscheiden en nepnieuws van echt nieuws, als we hen verbanden leren leggen en redeneringen leren onderbouwen.

Onze job wordt dus nooit saai, al denken buitenstaanders er vaak anders over.

Voortdurend in intens contact treden met jonge mensen blijft boeiend en uitdagend. Moeilijke klassen doen keren is vaak slopend. Zelfs met al mijn jaren ervaring heb

ik de laatste jaren moeten vechten om respect te krijgen in sommige klassen. Steun van geweldige collega's die samen aan hetzelfde zeel trekken, is dan onmisbaar. Ik voelde me ook gesteund door onze jonge directie, op wiens schouders een zware taak ligt nu de problemen op school – net als in de samenleving – complexer worden.

De laatste jaren pas voel ik dat onze job er echt toe doet, dat we meer dan ooit een rol te spelen hebben in het leven van deze jonge mensen, dat we hen zelfvertrouwen geven, dat we hen helpen een richting te vinden in het leven. We zijn meer dan vroeger coach of mentor, vader of moeder.

Vooraf dat maakt onze job de moeite waard.

Ik ben blij dat er een hecht en gedreven team van jonge mensen klaar staat om deze rol op te nemen.

Ik hoop, jonge collega's, dat jullie er zin in blijven hebben om jonge mensen te vormen en te gidsen doorheen een periode van hun leven die absoluut niet makkelijk is. Ik vind het een van de boeiendste aspecten van mijn leven als leerkracht.

Ik ben ook blij dat we een jong en gedreven directieteam hebben, dat naar vernieuwing zoekt en uitdagingen niet uit de weg gaat.

Het pad dat we samen bewandeld hebben, was zeker de moeite waard.

Wie ik het meest zal missen als ik hier straks de deur achter mij dichttrek, zijn niet de leerlingen maar jullie, lieve collega's. Ik heb genoten van de inspirerende samenwerking, van onverwachte ontmoetingen en verbindende gesprekken, van de vriendschap, van bemoedigende woorden, van kleine gebaren, van alles wat deze plaats voor mij tot een echte thuis maakte.

Dankjewel voor het vertrouwen.

Dankjewel voor de verbondenheid en de vriendschap.

Dankjewel voor de zinvolle en zalige tijd op het Heilig Graf.

Uw lief en leed

Overlijdens oud-leerlingen en -personeelsleden

2023

FEBRUARI (aanvullingen)

- 13 René Vandenhout (90j.),
echtgenoot van Mieke Geivers, broer van
Denise Vandenhout, nonkel van Jef Vandenhout
- 25 Jan Ooms (84j.),
grootvader van Michelle Van Hoppe

MAART

- 09 Thérèse Van Looy (96j.)
- 11 Josepha Embrechts (79j.)
- 16 Annie Vreys (84j.),
schoonmoeder van Els Hendrickx
- 21 Lieve Bauweraerts (81j.),
oud-personeelslid basisschool Heilig Graf
- 31 Mia Kempenaers (89j.), moeder van May Dierckx

APRIL

- 12 Marleen Potters (75j.), oud-personeelslid
basisschool Heilig Graf, moeder van Joke en
Dries Malfet
- 21 Gui Klykens (70j.), broer van Monique Klykens

MEI

- 09 Dominique Rijnbeek (21j.)
- 14 Debby Verwaest (50j.), zus van Naddy Verwaest
- 16 Zuster Anny, Anna Van Dyck (95j.),
kanunnikes van het Heilig Graf te Tongerlo
- 19 Guy Van Ginneken (53j.), schoonbroer van Els Gijs
- 21 Louise Moerenhout (88j.),
moeder van Peter Van Hoof

JUNI

- 03 Marc Vochten (76j.),
oud-personeelslid Sint-Lutgardusinstituut, Klinkstraat
- 03 Palmyre 'Ivonne' Maris, moeder van Anne Van Hoof
- 06 Anna Verwaest (99j.), moeder van Agnes Sanen,
schoonmoeder van Liesbet Hens
- 10 Yvonne Van Wuytswinkel (93j.),
grootmoeder van Ilse Geudens
- 26 Walter Hens (67j.),
echtgenoot van Paula Sterkens
- 27 André Verreet (81j.), vader van Anita Verreet
- 29 Mieke Geivers (88j.),
oud-personeelslid Heilig Graf Apostoliekenstraat
- 29 Rolf Van Eekert (56j.), broer van Kristien Van Eekert

JULI

- 01 Erik Bervoets (79j.), schoonvader van Christof Mariën
- 17 Michel Schellekens (83j.),
echtgenoot van Chris Van der Flaes
- 18 Amber Helsen, (18j.)
- 23 War Ooms (79j.), schoonvader van Katrien Caeyers

AUGUSTUS

- 05 Mia Van Hoof (84j.), moeder van Ingrid Janssens
- 22 Jeanne Pringels (96j.), moeder van Dirk Bonnarens
- 31 Carlo Mariën (73j.), vader van Christof Mariën

SEPTEMBER

- 02 Karel Mermans (93j.) en Maria Van Nooten (92j.),
grootouders van Nele Soontjens
- 03 Maria Devisscher (85j.),
oud-personeelslid basisschool Heilig Graf
- 05 Paul Hendrix (74j.),
echtgenoot van oud-personeelslid Rina Luyckx
- 10 René Van Nederkassel (90j.),
grootvader van Cedric Van Nederkassel
- 11 Karel Goethals (86j.),
schoonvader van Kristien Van Oekelen

2024

OKTOBER

- 15 Marie Vanhoof (91j.),
grootmoeder van Nathalie Smets
- 17 Treeske Snoeys (96j.),
grootmoeder van Hanne Embrechts
- 24 Francine Bierten (79j.),
moeder van Fabienne Domen
- 29 Roza Ghoos (78j.), moeder van Els Dekelver

NOVEMBER

- 03 Sylvie Van Herck (83j.),
schoonmoeder van Liesbeth Hofkens
- 06 Corry Haneveer (91j.),
schoonmoeder van Lana Kovalchuk
- 08 Gerard Sels (85j.),
schoonvader van Annemie Sterckx
- 08 Treza Dijckmans,
grootmoeder van Britt Van Bouwel
- 11 Leontien Van Braband (96j.),
grootmoeder van Jolien Cremers
en Caroline Raeijmakers
- 15 Liesje Bergs (90j.), grootmoeder van Joke Jacobs
en Stien Van der Eycken
- 23 Reinild Swinnen (77j.),
oud-personeelslid Heilig Graf Apostoliekenstraat
- 29 Monique Baelus (73j.),
oud-personeelslid Heilig Graf Patersstraat

DECEMBER

- 13 John Van Aken (93j.),
grootvader van Nina Geudens

JANUARI

- 01 Karel Dehouwer (84j.),
grootvader van Noortje Dehouwer
- 28 Rob Lievens (82j.), vader van Martine Lievens,
schoonvader van Patrick Meeusen
- 30 Pieter-Jan Van Nyen (40j.),
onderwijzer basisschool Apostoliekenstraat

FEBRUARI

- 03 Josée Geerts (87j.),
grootmoeder van Britt Van Bouwel
- 09 Maria de Nijs (86j.),
grootmoeder van Vicky Lauwers
- 18 Marleen Verhaegen (70j.),
moeder van Thomas Kox

Geboortes

(klein)kinderen van oud-leerlingen
en (oud-)personeelsleden

2023

FEBRUARI (aanvullingen)

- ♥ Aurelie, dochter van Valérie Buysen

MAART

- ♥ Alexandre, zoon van Anton Dries, kleinzoon van Erik Dries
- ♥ Timofee, kleinzoon van Neanila Tcherkasskaya

APRIL

- ♥ Sofia, kleindochter van Michèle Tournier
- ♥ Emmie, kleindochter van Rita Marynissen

MEI

- ♥ Leon, zoon van Kristien Majoor
- ♥ Sam, kleindochter van Ingrid Thijs

JUNI

- ♥ Basil, kleinzoon van Mieke Peeters

JULI

- ♥ Wies, zoon van Jeroen Verdyck en Heleen van Hemelryck, kleinzoon van Kristien Van Eekert

AUGUSTUS

- ♥ Ada, kleindochter van Bart Denaux
- ♥ Elena, kleindochter van Hedwig Van den Hout
- ♥ Siem, zoon van Fleur Verhoeven, kleinzoon van Amber Stobbaerts
- ♥ Kato, dochter van Lotte Van Gorp

SEPTEMBER

- ♥ Achil, zoon van Janne Van Nijlen
- ♥ Arno, zoon van Annelies Van Otten
- ♥ Lou, kleindochter van Lieve Van den Bossche
- ♥ Emiel, zoon van Gerrit Verdyck en Nele Soenen, kleinzoon van Kristien Van Eekert

OKTOBER

- ♥ Mats, zoon van Fons Dresselaers
- ♥ Tijs, kleinzoon van Sigrid Vandenbergh
- ♥ Hector, zoon van Sam Doms, kleinzoon van Bert Doms
- ♥ Fil, kleinzoon van Kristin Nagels

NOVEMBER

- ♥ Rémi, kleinzoon van Patrick Buysse

DECEMBER:

- ♥ Julien, kleinzoon van Elly Dockx
- ♥ Lowie, kleinzoon van Anne-Mie Boden
- ♥ Cézanne, dochter van Joke Brijs en Steven Deckx
- ♥ Eloïse, dochter van Cedric van Nederkassel

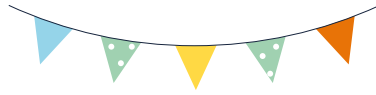
2024

JANUARI

- ♥ Noud, zoon van Michiel Eysermans, kleinzoon van Ingrid Coppens
- ♥ Elle-Noor, dochter van Chris Van Calster
- ♥ Féline, kleindochter van Peter Van Hoof

FEBRUARI

- ♥ Aurélie, dochter van Laurens Mostmans
- ♥ Nore, kleindochter van Hedwig Van den Hout
- ♥ Lia, dochter van Bert Willems en Nele Jansen, kleindochter van Hilde Robrechts
- ♥ Juliette, dochter van Sofie Caers

—
BASIL

—
FÉLINE

—
ELENA

—
FIL

—
HECTOR

—
LOWIE

—
KATO

—
SOFIA

—
NOUD

Ontmoeting oud-leerlingen

We organiseren dit jaar opnieuw een reünie van oud-leerlingen.
We nodigen iedereen van harte uit op volgende evenementen:

Oud-leerlingendiner

voor oud-leerlingen die
afstudeerden vóór 1977

Datum: woensdag 15 mei 2024 | van 12 tot 16 uur

Locatie: voormalige kloosterliving,
campus Patersstraat

12 uur: diner in de voormalige kloosterrefter

Tot 16 uur: rondleiding (op vraag) om
nostalgische plekjes in de school
te herontdekken

—
Gelieve voor het tafeldiner € 40 over te schrijven op:
IBAN-nummer: BE12 4134 1271 9192 (BIC: KREDBEBB -
vzw Instituut van het Heilig Graf)

Vermeld: 'middagmaal oud-leerlingendag voor [uw
naam], [aantal] jaar afgestudeerd in [gevolgde studie-
richting]'.

Jubilarissen vermelden: 'Middagmaal jubilee oud-leer-
lingendag enz.'

We ontvangen deze storting graag vóór 29 april
2024, zodat we tijdig de nodige culinaire voorberei-
dingen kunnen treffen. De overschrijving geldt als
inschrijving.

Oud-leerlingenavond voor alle oud-leerlingen, jong en oud!

Datum: vrijdag 3 mei | van 20 tot 24 uur

Locatie: campus Patersstraat en campus Klinkstraat

—
Alle oud-leerlingen van campus Patersstraat en Klink-
straat zijn welkom op vrijdagavond 3 mei!

De voormalige living van de zusters (huidige leraren-
kamer) op campus Patersstraat en de overdekte hal op
campus Klinkstraat worden omgetoverd tot een gezell-
ig praatcafé. Zo heeft jong en oud de kans om elkaar te
ontmoeten en bij te babbelen. Op verzoek zijn er ook
rondleidingen mogelijk in de school en het internaat.

Gelieve uw aanwezigheid te bevestigen via
<https://secundair.heilig-graf.be/oudleerlingenavond>
of telefonisch op het nummer 014 41 54 68.

Hou ende Trou- belangen

Hou ende Trou, het contactblad voor de oud-leerlingen en vrienden van het Heilig Graf van Turnhout, is een jaarlijks magazine dat wordt bezorgd aan nieuwe abonnees en alle bestaande abonnees die hun bijdrage voor het vorige jaar betaalden.

De betaling van Hou ende Trou gebeurt na ontvangst van het magazine. Een abonnement kost €8 (buitenland: €15).

Gelieve het abonnementsgeld zo spoedig mogelijk en uit eigen beweging te storten op:

IBAN-nummer BE12 4134 1271 9192

BIC: KREDBEBB (vzw Instituut van het Heilig Graf)

Vermelding: 'Hou ende Trou', je (meisjes)naam en je volledig adres.

Is jouw adres gewijzigd? Gelieve dit te laten weten via het nummer 014 41 54 68 of via info@heilig-graf.be.

Alvast hartelijk dank!

We zien én horen je graag op:

www.facebook.com/heilig.graf.turnhout
www.facebook.com/collectie.heiliggraf

www.linkedin.com/company/heilig-graf

www.youtube.com/HeiligGrafSecundair

[heilig_graf_turnhout](https://www.instagram.com/heilig_graf_turnhout)

facebook

Spring onze school eens binnen via Facebook!

Je kan het schoolleven op de voet volgen via onze Facebookpagina 'Heilig Graf Turnhout' en 'Collectie Heilig Graf'. Daarnaast verneem je allerlei nieuwtjes over oud-leerlingen in de Facebookgroep 'Heilig Graf oud-leerlingen'. Laat via dit kanaal gerust ook eens van jou horen!

Volg ons op:

www.heilig-graf.be

You **Tube**

